תכנית מנהיגות

סיפורי התיישבות

שבוע גזר

תכנית פעילות לשכבת כיתות ה'

תוכן

על האוגדן 3

דגשים והמלצות לתהליך ההוראה 4

'שביל גזר'- חיבור בין אדם ואדמה 5

חידות וחידונים 10

מקטע 1: ממצפה משה שעיה לאנדרטת משבר לתקווה 17

מקטע 2: מאבן גזר לתל גזר 32

מקטע 3: מסלול סובב מושבים 42

מקטע 4: מסלול טיול בדרך היין של גזר 52

מקטע 5: מסלול טיול מעינות גיבתון ועד בית הבאר בגני הדר 60

מקטע 6: מסלול טיול משמורת הטבע עינות גיבתון לתל בטיח 70

מקטע 7: מסלול טיול כפרי בין שני יישובים וסיפורים – קיבוץ נצר סירני ומושב ישרש 80

על האוגדן

לֹא סָלוּל, לֹא תָּמִיד מְסֻמָּן, הַשְׁבִיל הַזֶּה מַתְחִיל בָּאן (אהוד בנאי)

האוגדן שלפניכם הינו חלק מתכנית "נוף ילדותי" של מועצה אזורית גזר.

נוף ילדותי היא תכנית הוראה שנתית וספיראלית שמטרה לחזק את תחושת השייכות המקומית של תלמידי המועצה וליצור היכרות מעמיקה עם מרחבי המועצה והייחודיות שלה בתחומי מורשת, טבע וסביבה, אמנות, מנהיגות מקומית, קיימות ועוד.

בשכבה ה' מתמקדת התכנית בלימוד סביב סיפורי התיישבות של המדינה כולה ושל המועצה בפרט. סיפורי ההתיישבות נעים לאורכו של ציר זמן המתחיל בהתיישבות לאורך הדורות, ממשיך לתקופת גזר, הקמת המדינה, קליטת העלייה ועד לתקופת ההתיישבות החדשה.

סיפורי ההתיישבות השונים שזורים לאורכו של 'שביל גזר', שביל טיול באורך של כ-70 ק"מ העובר ברחבי המועצה ועובר בין יישובי המועצה, אתרי המורשת, הטבע והתיירות.

במסגרת הלמידה יכירו התלמידים את שבעת מקטעי השביל. בכל מקטע יפגשו את המפה ויעמיקו את ההיכרות איתה, יכירו את יישובי המועצה ואת סיפורי ההתיישבות המיוחדים והמגוונים הקשורים למועצה ולשטחה.

את תהליך הלמידה מלווה אירוע שיא המתקיים בסופה- חידון שכבתי מועצתי העוסק בכל המידע הקשור ל'שביל גזר'. כחלק מהתהליך יתנסו התלמידים בכתיבה של שאלות, מציאת מידע וכל המיומנויות הקשורות ליכולות זו. לאחר מכן ילמדו ויתכוננו לאירוע השיא המועצתי.

שמונת השיעורים המלווים את יחידת הלימוד מגוונים ומכילים אפשרויות שונות של שיטות למידה: למידה אישית, בזוגות או בקבוצות. חקר עמיתים, שימוש במחשבים, איתור מידע מתוך החוברת ועוד.

דגשים והמלצות לתהליך ההוראה

← לפני התחלת תהליך הלמידה, חשוב לבדוק מהו הזמן אותו ניתן להקדיש ללמידה מבחינת כמות שיעורים. כל שיעור בנוי למשך שעה וחצי (מלבד השיעור הראשון המחולק לשני שיעורים). בכל שיעור חשוב לבדוק ולהחליט מראש האם מתייחסים לכל סיפורי התיישבות, מתמקדים באחד, פורסים את יחידת הלימוד על פני שיעורים נוספים או כל דרך אחרת המתאימה לכן.

← כדי להעמיק ולהעצים את תהליך הלמידה סביב סיפורי ההתיישבות, כדאי לבדוק ולנסות למצוא הזדמנויות לשילוב הורים/ סבים וסבתות/ בני משפחה/ אנשים מהיישובים השונים אשר היו חלק מהקמת היישובים, דור המייסדים, גדלו במועצה או קשורים לסיפורים השונים בדרכים אחרות.

← לאורך השיעורים אפשר למצוא הזדמנויות רבות להרחבת הלמידה על ידי לימוד של מושגים נלווים נוספים. ההצעה היא לחלק את הנושאים מראש לתלמידים ולאפשר להם לקחת חלק בהעברת השיעור והידע החדש לתלמידי הכיתה.

← מומלץ ליצור קיר כיתתי דינמי המלווה את הלמידה לאורך התקופה, עליו יוצגו התוצרים השונים אותם יצרו התלמידים. קיר זה יכול להיות כיתתי או שכבתי כך שיהיה נגיש וחשוף עבור כל תלמידי השכבה הלומדים את התכנית.

← את תהליך הלמידה מלווה אירוע שיא "חידון שביל גזר" זהו חידון הנערך בין כל תלמידי שכבה ה' במועצה. השאלות בחידון לקוחות מתוך המידע המופיע בחוברת שביל גזר ומתקיים כתחרות בין בתי הספר. בתהליך הלמידה משולבות מיומנויות של כתיבה וניסוח של שאלות וחידות וחיפוש מידע. נסו להוסיף עניין וסקרנות סביב החידון כך שיעודד את הלמידה והחיבור של התלמידים לנושא.

מקוות שתהליך הלמידה יהיה מרתק ויוסיף ערך עבור תלמידיכם ועבורכן

'שביל גזר'- חיבור בין אדם ואדמה

מערך 1 חלק א

מטרות השיעור

- ✓ הכרת החוברת "שביל גזר"
- ✓ חיבור והתמצאות התלמידים בחוברת "שביל גזר"
- ✓ הכרת מפת המועצה
- ✓ יצירת חיבור ועניין אישי של התלמידים לחוברת "שביל גזר"

מבנה השיעור (45 דק'):

חלק 1 – שביל גזר (10 דק')
חלק 2 – הכרת החוברת 'שביל גזר' (20 דק')
חלק 3 – חקירת המקטעים (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 45 דקות. במהלך השיעור יחשפו התלמידים לראשונה לחוברת 'שביל גזר'. לצורך העברת השיעור צריך לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת בה יוכלו להשתמש.

מומלץ לפנות בכיתה לוח קיר עליו אפשר יהיה להציג את תוצרי התלמידים לאורך השיעורים השונים ביחידות הלימוד ולאפשר המשך למידה וסקרנות לנושא.

מהלך השיעור:

חלק 1 – שביל גזר (10 דק')

שלב א: שיתוף בידע אישי

כותבים על הלוח את המילים 'שביל גזר' ומבקשים מהתלמידים לשתף ולהגיד דברים שהם יודעים על השביל, שמעו עליו, חוויות מטיול בו או כל דבר שעולה להם במחשבה כשהם רואים את צמד המילים הזה. כותבים את תשובותיהם על הלוח כך שייוצר אוסף של דברים שונים ומגוונים.

שלב ב: הצגת החוברת ' שביל גזר'

מחלקים לכל תלמיד או זוג תלמידים חוברת 'שביל גזר', נותנים לתלמידים כמה דקות להתבונן, לדפדף ולהרגיש את החוברת. לאחר מכן אפשרו לתלמידים לשתף מה דעתם על החוברת? מה תפס את עיניהם? אם הם ראו משהו שמוכר להם?
הקריאו לתלמידים את **פתח דבר** המופיע בתחילת החוברת.

חלק 2 – הכרת החוברת 'שביל גזר' (15-20 דק')

שלב א: איתור מידע בחוברת

- ♥ **הסבר למורה:** מטרת חלק זה היא ליצור הזדמנות עבור התלמידים לעיין בחוברת, לרפרף בה ולמצוא דוגמאות למידע הרב שנמצא בה. חלק זה מורכב מ15 שאלות שאת התשובות עליהן אפשר למצוא בין דפי החוברת.
ניתן להעביר חלק זה במגוון דרכים, חשוב להתאים ולבחור את הדרך המתאימה ביותר לכיתה ולאופי התלמידים:
  - *<u>דף עבודה אישי-</u>* כל תלמיד מקבל חוברת ודף עבודה ומנסה למצוא את התשובות לשאלות. אפשר לאתגר את המשימה ולהקציב זמן עבודה.

- *<u>דף עבודה בזוגות-</u>* כל זוג תלמידים מקבל חוברת ודף עבודה עם השאלות. אפשר לאתגר את המשימה ולהקציב זמן.
- *<u>תחרות בין קבוצות-</u>* הקראת שאלה לכל הכיתה וכל קבוצה מנסה להיות הראשונה שמוצאת את התשובה.

שלב ב: הכרת מבנה החוברת

♥ **הסבר למורה:** לאחר שהתלמידים דפדפו ומצאו מידע בחוברת, חשוב לעשות סדר ולהסביר לתלמידים את מבנה החוברת:

השביל מחולק ל- 7 מקטעים, כל מקטע הוא מסלול טיול.

בעמוד הראשון של כל מקטע אפשר לקרוא תיאור קצר שלו ולקבל מידע כללי לגביו: נקודת התחלה, סיום, אורך ומוקדי עניין.

לאחר מכן מופיעה מפה ובה מסומן המקטע ויש חלוקה של המקטע לנקודות על השביל כפי שבהמשך יופיעו בסיפור הדרך.

הטקסטים שמופיעים ברקע ירוק נותנים מידע מעניין על אירועים שקרו לאורך השביל, סיפורים מיוחדים ודברים נוספים שכדאי לדעת. בכל מקטע מצורפות תמונות שצולמו בו.

בסוף כל מקטע יש חלק "נעים להכיר" ובו פירוט על הישובים השוכנים לאורך המקטע.

חלק 3 – חקירת המקטעים (20-15 דק')

שלב א: הכנת ת.ז למקטעי השביל

מחלקים את הכיתה ל-7 קבוצות. כל קבוצה חוקרת מקטע אחר של השביל ויוצרת לו ת.ז עם מידע חשוב ורלוונטי לגביו. מחלקים לכל קבוצה דף לאיסוף מידע עליו היא עובדת ואת חוברת השביל. (דף המידע נמצא בנספחים, מומלץ לצלם על דף 3A). על הדף נמצאות השאלות הבאות:

- מספר ושם המקטע
- אורך המקטע
- נקודת התחלה וסיום
- מוקדי עניין בשביל
- היישובים השוכנים לאורך המקטע
- דבר מעניין על המקטע
- המצאת חידה על המקטע

❖ **אפשרות נוספת:** לפי רמת הכיתה והיכולות שלה אפשר לוותר על הדף המוכן ולאפשר לתלמידים ליצור ולהכין דף יצירתי שיכיל את המידע.

שלב ב: הצגה ושיתוף

מאפשרים לכל קבוצה להציג את הדף אותו הכינה ולספר במידע הרלוונטי על המקטע אותו חקרה, ולשאול את החידה אותה כתבו על המקטע. לאחר מכן מומלץ לתלות את הפלקטים בכיתה כדי להמשיך וליצור עניין וסקרנות סביב החוברת והשביל.

שלב ג: סיכום השיעור

מסבירים לתלמידים שבשיעורים הבאים נתמקד כל פעם במקטע אחר בשביל, נכיר את הסיפורים המיוחדים שבו, נפתור ונמציא חידות.

חידות מהחוברת

1. לכמה מקטעים מחולק שביל גזר? (7)
2. מה השם של המקטע הכי ארוך בשביל? (מסלול סובב מושבים מעין ירדא דרך לב המועצה ועד תל גזר)
3. איזה מהמקטעים עובר בפרדס תפוזים? (מקטע 6, עמ 70)
4. מהי שדרת הוושינגטוניות? (שדרת עצי דקל מסוג וושינגטוניה עמ 46)
5. באיזה שנה הוקם היישוב רמות מאיר? (1949 עמ 76)
6. באיזה קיבוץ נמצא "בית החמרה"? (קיבוץ נען עמ 73)
7. היכן נמצא מתחם "לך זה מיותר לי זה אוצר"? (במושב כפר שמואל, עמ 38)
8. מי מהמקטעים עובר ביער לח"י? (מקטע 1, עמ 4)
9. איזה מקטעים מסתיימים בגן לאומי תל גזר? (מקטע 2, עמ 16/ מקטע 3, עמ 28)
10. באיזה יישוב הוקם מגרש הבייסבול הראשון בארץ? (קיבוץ גזר, עמ 36)
11. כמה ק"מ אורך מקטע 4? (11 קמ, עמ 44)
12. מהו גודלה של שמורת עינות גבתון? (80 דונם, עמ 51)
13. על שם מי קרוי הישוב גני יוחנן? (על שם נשיאה הראשון של קק"ל, יוחנן קרמינצקי, עמ 62)
14. איזה מהמקטעים אורך 7 ק"מ? (מקטע 6, עמ 66)
15. מהו החודש בו פורחים הצבעונים בשמורת הצבעונים ברמות מאיר? (אפריל, עמ 71)

הכרת החוברת 'שביל גזר'

לפניכם שאלות וחידות שהתשובות אליהן מופיעות בעמודים שונים בחוברת. דפדפו בחוברת ונסו למצוא את התשובות לשאלות. היעזרו בתמונות, במפות ובתיאורי המסלולים כדי למצוא את התשובות בקלות.

1. שביל גזר מחולק ל_____ מקטעים.
2. מה השם של המקטע הכי ארוך בשביל? _____
3. איזה מהמקטעים עובר בפרדס תפוזים? _____
4. מהי שדרת הוושינגטוניות? _____
5. באיזה שנה הוקם היישוב רמות מאיר? _____
6. באיזה קיבוץ נמצא "בית החמרה"? _____
7. מתחם "לך זה מיותר לי זה אוצר" נמצא במושב _____.
8. מי מהמקטעים עובר ביער לח"י? _____
9. איזה מקטעים מסתיימים בגן לאומי תל גזר? _____
10. מגרש הבייסבול הראשון בארץ הוקם בקיבוץ _____.
11. מקטע 4 אורך _____ ק"מ.
12. מהו גודלה של שמורת עינות גבתון? _____
13. על שם מי קרוי הישוב גני יוחנן? _____
14. המקטע _____ אורך 7 ק"מ.
15. מהו החודש בו פורחים הצבעונים בשמורת הצבעונים ברמות מאיר? _____

מספר ושם המקטע:

אורך המקטע:

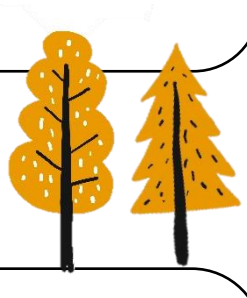
נקודת התחלה:

נקודת סיום:

נקודות עניין לאורך המקטע:

יישובים לאורך המקטע:

חידה על המקטע:

דברים מעניינים שגילינו על המקטע:

חידות וחידונים

מערך 1 חלק ב

מטרות השיעור

- ✓ הבנת המושג "חידה"
- ✓ הכרת סוגים שונים של חידות
- ✓ זיהוי המבנה והמרכיבים הקיימים בחידות
- ✓ התנסות בכתיבה של חידות

מבנה השיעור (45 דק'):

חלק 1 – סוגי חידות (15 דק')
חלק 2 – חידות טריוויה (10 דק')
חלק 3 – כותבים חידות (20 דק')

דגשים לקראת השיעור:

בשיעור זה יכירו התלמידים את המושג 'חידה'- מהי חידה, מהם המרכיבים של חידה, סוגים שונים של חידות וגם התנסות בכתיבה ויצירה של חידות.
מערך זה הינו נפרד מיתר המערכים ואינו עוסק באופן ישיר בחוברת 'שביל גזר'. התעסקות בחידות ושאלות ילוו את תהליך הלמידה לכל אורכו ולכן ישנה חשיבות גדולה בהעברת שיעור זה עם תחילת העבודה עם החוברת.

מהלך השיעור:

חלק 1 – סוגי חידות (15 דק')

שלב א: התנסות בסוגי חידות שונים

← **הכנה מראש:** עבור חלק זה יש לארגן ולהביא סוגים שונים של חידות, חלקן ניתנות להדפסה וחלקן מצריכות אביזרים או משחקי קופסה אותם צריך לארגן ולהביא מראש.
חידות להדפסה: תשחץ/ תפזורת/ כתב סתרים/ מבוך/ סודוקו/ חידות גפרורים (דוגמאות נמצאות בנספחים).
משחקי חידות: טריוויה/ טנגרם/ פאזל/ קובייה הונגרית/ קטמינו/ חידות מעץ/ IQ FIT/ שעת שיא/ ספרי חידות שונים ורעיונות נוספים אם יש.

את החידות השונות מפזרים על גבי שולחנות הכיתה ומזמינים את התלמידים לעבור בין השולחנות ולנסות להתמודד עם המשימות השונות. בשלב זה כדאי לא להשתמש במילה חידה ולאפשר לתלמידים התנסות חופשית והנאה מהאתגרים.

אתרים בהם ניתן למצוא חידות להדפסה:

- דפדפים: https://dafdafim.co.il
- חידות גפרורים: https://www.yo-yoo.co.il/hidot/index.php?cat=1
- הכנת כתב סתרים: https://www.yo-yoo.co.il/tools/crypto/
- את זה- https://www.etze.co.il/

שלב ב: דיון

לאחר שהתלמידים עברו באופן חופשי בין השולחנות והתנסו בכמה שיותר משימות מנהלים דיון:

- מה היו המשימות השונות שהתנסיתם בהן?
- איך הייתה לכם ההתנסות במשימות? נעימה? מאתגרת? קשה מדי?

- יש מכנה משותף? דבר משותף לכל המשימות?
- איך אפשר לקרוא לכל האתגרים האלה בשם משותף? (סוגים שונים של חידות)

חלק 2 – חידות טריוויה (10 דק')

שלב א: הגדרת המושג "חידה"
מבקשים מהתלמידים לנסות ולהסביר בעצמם מהי חידה. לאחר מכן כותבים על הלוח את ההגדרה המילונית למילה חידה:

חידה היא בעיה המוצגת לשם שעשוע וכאתגר חשיבה. (מתוך אתר ויקימילון)

מבקשים מהתלמידים לחשוב ולשתף מהם המרכיבים שצריכים לדעתם להיות בחידה? כותבים את תשובותיהם על גבי הלוח.

- החידה צריכה להיות מאתגרת
- החידה צריכה להיות ברורה
- החידה צריכה להתאים לגיל ולרמה של מי שפותר אותה
- צריך להיות פתרון לחידה

שלב ב: שאלות טריוויה
מסבירים לתלמידים שסוג נוסף של חידות הן חידות טריוויה שמופיעות בצורות של שאלות בכל מיני דרכים. מקריאים לתלמידים כל מיני חידות ומאפשרים להם לענות (אפשר בהצבעה/ כתיבה/ סבב בין קבוצות או כל דרך אחרת שמתאימה).

חידות מי אני?
1. יש לי רוכסן או כפתורים, לא צריכים אותי בחורף, אני מגן מפני הרוח הקרה. מי אני? (מעיל)
2. יש לי המון צבעים, אני מופיעה לרוב אחרי סערה, אנשים תמיד מצביעים עלי. מי אני? (קשת)
3. יש לי זנב גדול ורגליים גדולות, אני יכול לקפץ במהירות, אני גר באוסטרליה. מי אני? (קנגרו)
4. יש לי כתמים בצבע חום וצהוב על הגוף, יש לי 4 רגליים ארוכות. מי אני? (ג'ירפה)
5. אני חמה, אני זוהרת ונעלמת בלילה. מי אני? (שמש)
6. אני מגיע בדרך כלל בקופסא, יש לי הרבה חלקים, אנשים מחברים אותי כדי לראות את התמונה המלאה. מי אני? (פאזל)

חידות בחירה:
1. <u>מי היה ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל?</u>
   א. בנימין זאב הרצל
   ב. יצחק נבון
   ג. דוד בן גוריון
2. <u>מהי השפה בה מדברים בברזיל?</u>
   א. ספרדית
   ב. פורטוגזית
   ג. אנגלית

3. <u>כמה רגליים יש לעכביש?</u>
   א. 6
   ב. 8
   ג. 4
4. <u>כשאנחנו אוכלים בטטה, איזה חלק מהצמח אנחנו אוכלים?</u>
   א. גבעול
   ב. שורש
   ג. פקעת
5. <u>באיזה חודש עברי חוגגים את פסח?</u>
   א. כסלו
   ב. אייר
   ג. ניסן

חידות השלמה:

1. "בראש השנה פרחה _____ אצלי בגינה"
2. "על ראש הגנב בוער ה_____"
3. "לונדון היא עיר הבירה של _____"
4. _____ היא העיר הדרומית ביותר בישראל
5. "ראיתי את ה_____ זוהרת בטורקיז"

❖ **אפשרות נוספת:** אפשר להשתמש בחידות נוספות מתוך משחק טריוויה.

חלק 3 – כותבים חידות (20 דק')

שלב א: כתיבת חידות

לאחר מכן מסבירים שעכשיו הם יתנסו בכתיבה של חידה. אפשרו לתלמידים לעבוד בזוגות או לבד ולנסות לכתוב כמה שיותר חידות. אם ישנו קושי אפשר להכין רשימה של שמות עצם כדי לעזור לתלמידים/ להשתמש במילון כדי לקחת רעיונות למילים.

❖ **אפשרות נוספת:** מחלקים את התלמידים לזוגות כל זוג מקבל מדבקות כליהן כותבים מילים. כל פעם אחד מהזוג מדביק פתק על המצח ו

לאחר מכן כל תלמיד או זוג תלמידים מקריאים את החידות אותן כתבו ושאר הכיתה מנסה לפתור אותן.

שלב ב: סיכום

אפשרו לתלמידים לשתף איזה סוג חידה הם הכי אהבו/ לחוד חידה על אחד התלמידים בכיתה.

סודוקו

מטרת הסודוקו היא למלא את כל המשבצות הריקות בספרות, 1-9,

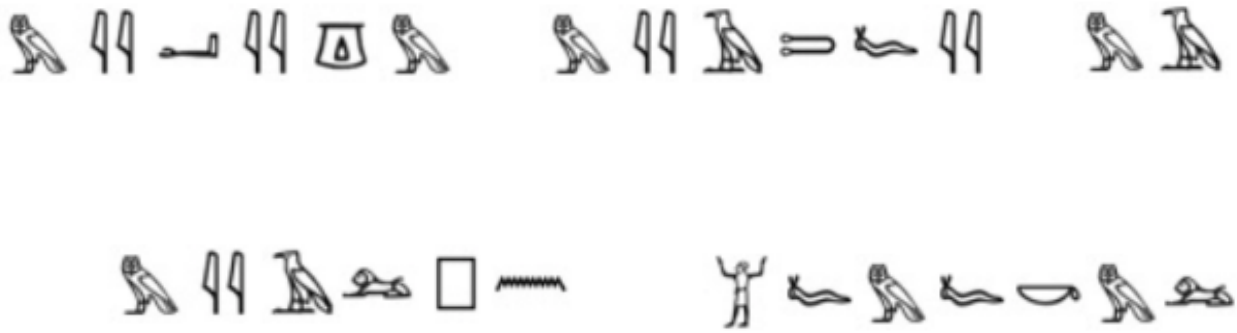
כאשר בכל משבצת יכולה להופיע רק ספרה אחת, ולפי הכללים הבאים:

1. ספרה יכולה להופיע, פעם אחת בלבד, בכל שורה
2. ספרה יכולה להופיע, פעם אחת בלבד בכל עמודה
3. ספרה יכולה להופיע, פעם אחת בלבד בכל אזור

	1					5		2
		4						
1				7	4			8
8				5		2	3	
	4	2	6					
	3		4	2				
6			1	9				
4		9	8			1		

הסודוקו לקוח מהאתר: https://dafdafim.co.il

כתב סתרים

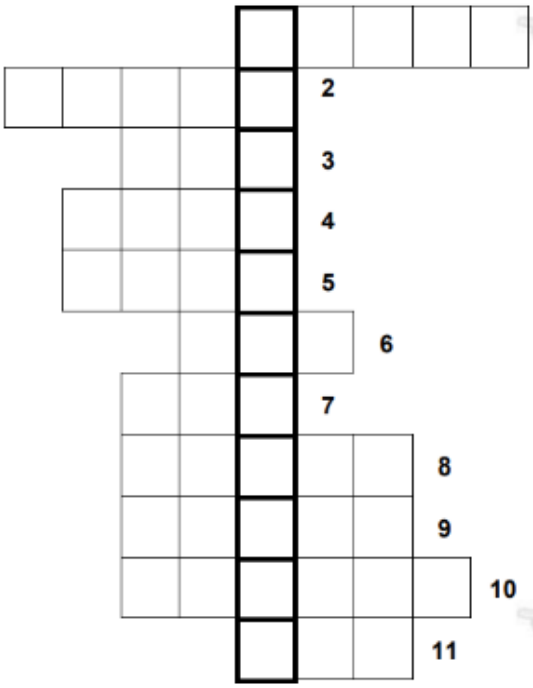
טבלה לפיענוח ההודעה:

א =	ב =	ג =	ד =	ה =	ו =	ז =	ח =	ט =
י =	כ =	ל =	מ =	נ =	ס =	ע =	פ =	צ =
ק =	ר =	ש =	ת =	ך =	ם =	ן =	ף =	ץ =

כתב הסתרים הוכן באתר: https://www.yo-yoo.co.il/

תשבץ

אם תפתרו נכון את כל ההגדרות תקבלו בטור המסומן צמד מילים שקשורות לחורף.

1. בגד חורפי סרוג
2. מהם יורד הגשם
3. מילה נרדפת לגשם
4. הגשם הראשון
5. לבוש חורפי מחמם ומגן מגשם
6. נושבת בחוזקה בחורף
7. משקע בצורת כדורי קרח
8. אביזר שמגן מהגשם
9. הגשם האחרון
10. נעליים מיוחדות לחורף
11. המשקע העיקרי בחורף בישראל (אם כי גם ממנו צריך עוד הרבה)

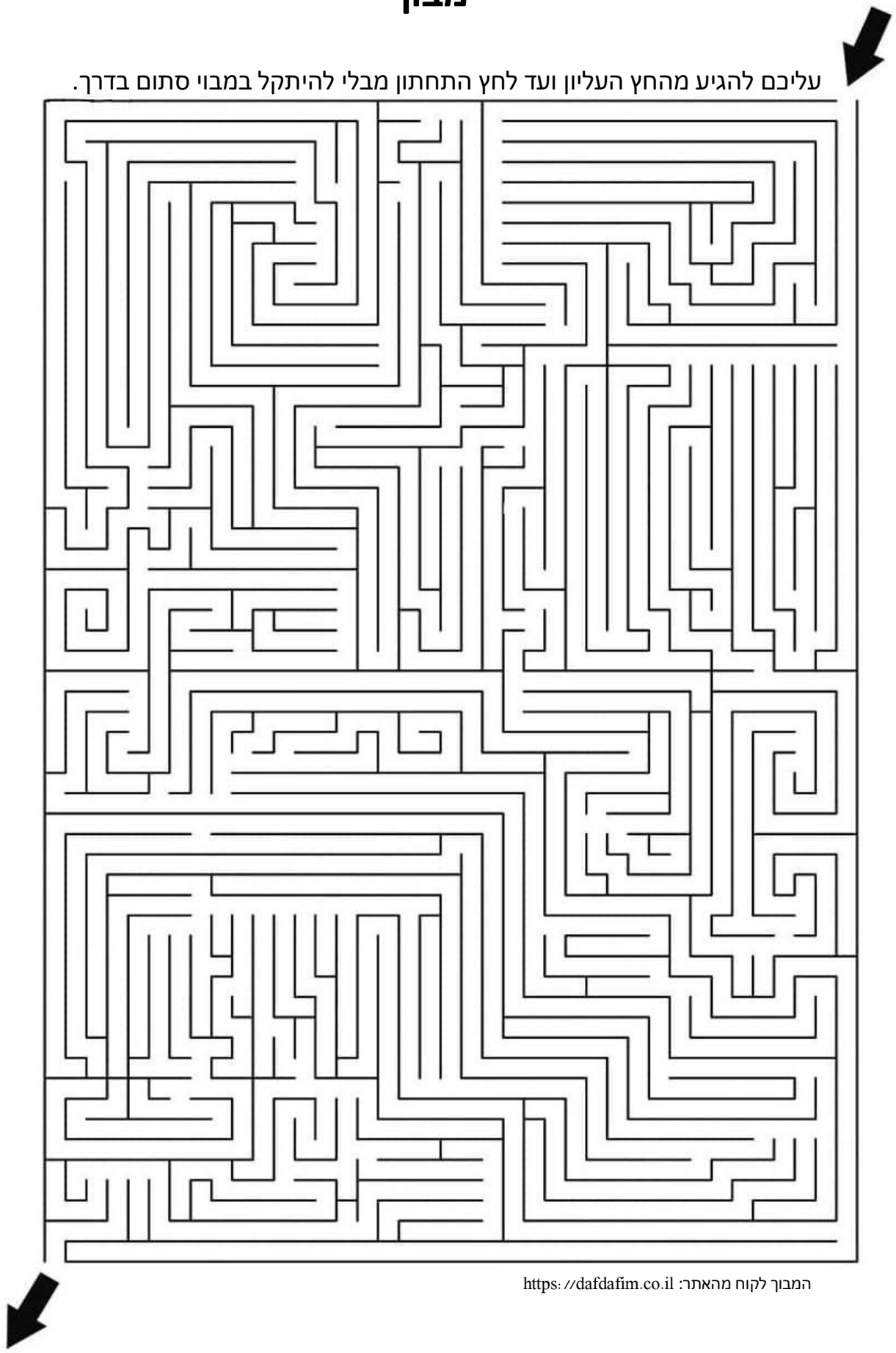
אם תפתרו נכון את כל ההגדרות תקבלו בטור המסומן צמד מילים שקשורות לחורף.

בהצלחה!

התשבץ לקוח מהאתר: www.etze.co.il

מבוך

עליכם להגיע מהחץ העליון ועד לחץ התחתון מבלי להיתקל במבוי סתום בדרך.

המבוך לקוח מהאתר: https://dafdafim.co.il

מקטע 1: ממצפה משה שעיה לאנדרטת משבר לתקווה

מערך 2

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (45-30 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. במהלך השיעור יכירו התלמידים שני סיפורי התיישבות הקשורים למקטע זה: סיפור מלחמת הטרקטורים בקיבוץ שעלבים ואת סיפורה של מחתרת לח"י. שני הסיפורים מספרים על תקופה של מלחמה. חשוב לנסות להנגיש ולהתאים את הסיפורים לאופי הכיתה וליכולת ההבנה שלה. באפשרותכן להחליט כיצד לנהל את השיעור, איזה חלקים להעביר ועל איזה לוותר. ככל שתרצו אפשר להרחיב ולפצל את השיעור לשני שיעורים נפרדים כדי לתת זמן ומקום לכל אחד מהסיפורים הנלמדים בו.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע הראשון של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 3-4. אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה. לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

- ← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?
- ← איזה גן לאומי מופיע במפה?
- ← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
- ← אילו מאגרי מים נמצאים במפה?

← איזה יערות מופיעים במפה?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרות להרחבה: הרחבת הלמידה בנושא מקרא מפה וכיוונים:**

בעמוד האחרון של החוברת, עמוד 92, מופיע מקרא מפה. אפשר לקיים שיעור המתייחס לסימונים השונים של מקרא המפה, לחפש את הסימונים במפות השונות לאורך החוברת. להסביר את נושא קנה המידה המופיע במפות והכיוונים השונים.

הצעות לשיעורי הרחבה לנושא:

- מקרא המפה באתר מטח - המילון של סימני המפה – פעילות אינטראקטיבית להכרת סימני מפה ומקרא מפה. אפשר לעבוד יחד בביתה או לתת כמשימת תרגול הביתה. https://did.li/K7grl
- מקרא המפה - המילון של סימני המפה – פעילות אינטראקטיבית להכרת סימני מפה ומקרא מפה. אפשר לעבוד יחד בביתה או לתת כמשימת תרגול הביתה. https://did.li/K7grl
- "יוצאים מהמפה" (מטח) מקרא מפה (עמודים 60-63), כיוונים במפה (עמודים 64-77) https://school.kotar.cet.ac.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=95761574#1.524.6.default
- חוברת תרגול לספר הלימוד יוצאים מהמפה: (עמודים רלוונטיים: 31-37) https://storage.cet.ac.il/ofek/geo/mapa-tirgul.pdf

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

בחלק זה של המקטע ישנם שני סיפורי התיישבות: מלחמת הטרקטורים בקיבוץ שעלבים וסיפורה של מחתרת לח"י. בהעברת השיעור אפשר להקדיש את הזמן לסיפור אחד או לשניהם על פי בחירתכן. אפשר לתת עבודה בקבוצות של למידה ושיתוף, לחלק את השיעור למספר נוסף של שיעורים ולהעביר בכל שיעור סיפור אחר.

מלחמת הטרקטורים בשעלבים:

♥ **הכנה למורה: "מלחמת הטרקטורים"**- קיבוץ שעלבים הוקם בשנת 1951 והיה יישוב בודד שהוקם כחלק ממערך הגנה אל מול קו הגבול עם ירדן שהיה נמצא קרוב. בין ישראל וירדן נוצר שטח שנקרא "שטח הפקר" כלומר הוא לא היה שייך לאף אחד מהמדינות, קו גבול זה נקרא: "קו שביתת הנשק 1949". בשנת 1956 התחיל "קרב" בין הקיבוצניקים בשעלבים ובין הירדנים. אותה שנה הייתה שנת שמיטה. הירדנים רצו לנצל מצב זה, לחרוש את השדות שבשטח ההפקר וכך להשיג את השליטה בהם. כך יצא שחקלאי הקיבוץ קיבלו אישור מיוחד מרב הקיבוץ, מאיר שלזינגר והרב הצבאי שלמה גורן, לצאת ולבצע חריש נגדי ביום שבת. וכך, ערב ששת הימים יצאו לוחמי הטרקטור שהגיעו משעלבים וקיבוצי הסביבה בעשרות טרקטורים והחלו לחרוש. בשלב מסוים פתחו הירדנים בירי ומהר מאוד הגיב הקיבוץ בירי בתגובה. אז הסיגו הירדנים את הטרקטורים ונצרו את האש ולאחר מכן גם הצד הישראלי. אנשי הקיבוץ קוראים לאירוע "נס ששת הימים". (מתוך חוברת "שביל גזר")

שלב א: הכרת הסיפור
פתחו את הלימוד ושאלו את התלמידים מה זה אומר לדעתם "מלחמת טרקטורים"? מהי התמונה שעולה להם בדמיון כשהם שומעים את השם הזה?
ספרו לתלמידים על קרב הטרקטורים שהתרחש בקיבוץ שעלבים. (אפשר להקריא מתוך החוברת בעמודים 5-6 או לספר באופן חופשי). בהסברכן התייחסו למושגים הקיימים בסיפור המלחמה: שטח הפקר ושנת שמיטה כדי להסביר ולהדגיש את חשיבות האירוע.

שלב ב: דיון בעקבות הסיפור
ערכו דיון בכיתה בעקבות סיפור הקרב. אפשר לקיים את הדיון באופן כיתתי או בקבוצות קטנות עם דפי הנחייה על פי שיקולכן:

- איך זה מרגיש לדעתכם לגור כל כך קרוב לקו הגבול?
- מהו המעשה המיוחד שעשו אנשי הקיבוץ?
- האם לדעתכם היו להם אפשרויות אחרות?
- מדוע אותם אנשים שהיו שומרי מצוות היו מוכנים לעשות את המעשה הזה ביום שבת ובשנת שמיטה?
- מה הייתה הסכנה שאותם אנשי קיבוץ נחשפו אליה?
- מה לדעתכם הרגישו אותם חברי קיבוץ?

שלב ג: יצירה בעקבות הסיפור
אפשרו לתלמידים לעבוד לבד, בזוגות או בקבוצות קטנות והנחו כל קבוצה לבחור באחת מהאפשרויות הבאות:

- הכנת ציור המציג את מלחמת הטרקטורים.
- הכנת סיפור קומיקס המספר את האירוע.
- כתיבת מכתב של חברי הקיבוץ בו הם מספרים את מה שקרה להם.
- כתיבת מכתב תודה לחברי הקיבוץ על המעשה שעשו.
- כתיבת שיחה דמיונית המתנהלת בין חבר קיבוץ לבין חייל בצבא הירדני.
- כתיבת כתבה בעיתון המתארת את סיפור הקרב.

♥ **דגש למורה:** אפשר לחלק את הכיתה לקבוצות וכל קבוצה תכין תוצר אחר בעקבות הסיפור. מצורפים בהמשך דפים לעבודה על פי האפשרויות המוצעות. לבחירתכן אם להשתמש בהם.

שלב ד: שיתוף התוצרים בפני הכיתה
אפשרו לכל קבוצה להציג את התוצר אותו הכינה בעקבות הסיפור. לאחר מכן תלו את התוצרים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

שלב ה: חיבור לציר הזמן
בסיום הלימוד על מלחמת הטרקטורים גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את סיפור הקרב. מקמו את הסיפור אחרי קום המדינה בתקופת קליטת העלייה.

סיפורה של מחתרת לח"י

♥ **הסבר למורה:** סיפורה של מחתרת לח"י הוא סיפור מורכב שלא פשוט ללמד ולהעביר אותו במלואו בשכבת גיל זו. הלמידה על מחתרת לח"י בשלב זה תעשה ברמה ראשונית ופחות תעמיק בנסיבות להקמת המחתרת, האידיאולוגיה והפעולות אותן ביצעה. כדאי לפני העברת השיעור לקרוא מעט על המחתרת כדי להכיר את ההיסטוריה שלה ולהחליט עד כמה מעמיקים ומרחיבים את הלמידה בכיתה.

שלב א: חיבור לידע קודם

כתבו על גבי הלוח את ראשי התיבות לח"י או תלו את סמל הלח"י ובקשו מהתלמידים לשתף ולספר מה הם יודעים לומר על מחתרת זו. כתבו את תשובותיהם על גבי הלוח.

אפשר לעזור ולשאול שאלות מנחות:

- האם אתם יודעים מהי מחתרת? (קבוצת אנשים הפועלת בחשאי ובאופן לא חוקי על מנת לשנות מצב חברתי או פוליטי. מתוך מילוג)
- שמעתם על ארגוני מחתרת שפעלו בארץ?
- מדוע הוקמו מחתרות?

שלב ב: צפייה בסרטון

הראו לתלמידים את אחד מהסרטונים המספרים את סיפורה של מחתרת לח"י. הנחו את התלמידים כי בזמן הצפייה עליהם לכתוב במחברת או על גבי דף לפחות 5 דברים חדשים שהם לא ידעו או שלא נאמרו קודם לכן. לאחר הצפייה אפשרו לתלמידים לשתף ולומר דברים חדשים אותם למדו במהלך הצפייה בסרטון. הוסיפו את המידע החדש וכתבו את הדברים על גבי הלוח.

- **בריינפופ: המחתרות** (התייחסות ללח"י בין הדקות 4:30-6:00) **https://il.brainpop.com/category_9/subcategory_149/subjects_5910/**
- **חדשות מהעבר: אברהם "יאיר" שטרן** (התייחסות ללח"י החל מדקה 6:15) **https://www.youtube.com/watch?v=rvWS5f6LHiQ**
- **סיפורה של מחתרת לח"י- הסבר קולי על המחתרת**
http://www.masbiran.com/%D7%90%D7%A0%D7%93%D7%A8%D7%98%D7%AA_%D7%94%D7%9C%D7%97%D7%99

❖ **דגש למורה:** מצורפים מספר סרטונים המספרים את סיפורה של מחתרת לח"י ומתייחסים גם אל שתי המחתרות הנוספות ההגנה והאצ"ל. ככל הניתן חשוב להסביר ולעשות סדר בהבדלים בין המחתרות, הקשר שלהן אחת לשנייה והסיבה להקמת לח"י.

❖ **אפשרות להרחבה:** הלימוד על מחתרת לח"י מזמן לימוד על מחתרות ישראל כולן (ההגנה, אצ"ל, לח"י). אפשר לערוך השוואה בין המחתרות, לחקור אותן בקבוצות, למקם אותן על ציר זמן ולהרחיב את הלימוד עליהן בכיתה.

שלב ג: סמל והמנון המחתרת

חלקו את הכיתה ל5-6 קבוצות. חלקו לכל קבוצה פאזל אותו הם צריכים להרכיב ולגלות מה מופיע עליו (סמל והמנון לח"י). לאחר הרכבת הפאזל ערכו דיון בכיתה:

- מה מופיע על גבי הפאזל?
- מה מופיע בסמל? (יד ימין מורמת ושתי אצבעות המסמלות תנועת שבועה)
- מה לדעתכם מסמל הסמל של לח"י? (את השבועה, את הנאמנות למדינה)
- מדוע חשוב שלקבוצת אנשים יהיה סמל/ המנון?
- איזו תחושה מעורר בכם המנון לח"י?

שלב ד: חידון לח"י

לאחר הלימוד והכרת מחתרת לח"י ערכו בכיתה חידון בנושא.

אפשר לקיים את החידון במספר דרכים, בחרו את הדרך המתאימה ביותר לכיתתכן:

- חלוקה לקבוצות וסבב בין הקבוצות
- חלוקה לזוגות המתחרים ראש בראש
- כל תלמיד כותב את התשובה/ מרים פתק בצבע המתאים

שלב ה: חיבור לציר הזמן

בסיום הלימוד על מחתרת לח"י גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את סיפורה של מחתרת לח"י. מקמו את הסיפור ליד תקופה קום המדינה.

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים

מחלקים את הכיתה ל-4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד מארבעת היישובים: משמר אילון, כפר בן נון, נוף אילון ושעבים ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודת הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

❖ **אפשרות להרחבה:** אפשר לערוך השוואה בין המושבים השונים מבחינת גודל, מספר תושבים, תנועות הנוער הקיימות בהם, ענפי חקלאות ועוד. ניתן לערוך את ההשוואה בטבלה בה כל תלמיד אוסף את המידע באופן עצמאי, תוך כדי הקשבה לקבוצות שנותנות את המידע על אחד היישובים או בעבודה קבוצתית בה כל הקבוצה חוקרת את כל היישובים ויוצרת ביניהם השוואה. לאחר מכן אפשר לדבר ולשוחח על תוצאות ההשוואה, למצוא מושבים דומים, למצוא מה השוני הבולט וכו'.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן

מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות נוספת ללמידה:**

← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.

← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע

הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע הראשון אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 1-12) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל/ מושגים שונים המופיעים בחוברת ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי

לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מכן העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

משימה 1: ציור מלחמת הטרקטורים

ציירו ציור המתאר את סיפורה של מלחמת הטרקטורים בין אנשי קיבוץ שעלבים ובין החיילים הירדנים. בציורכם נסו להתייחס לכמה שיותר פרטים הקשורים לסיפור: מקום הקרב, טרקטורים, האנשים שהשתתפו באירוע. בחרו את הצבעים המתאימים לדעתכם לציור.

משימה 2: קומיקס מלחמת הטרקטורים

ציירו סיפור קומיקס המספר את רצף האירועים שקרו במלחמת הטרקטורים. התייחסו למחשבות, רגשות ושאלות שלדעתכם ליוו את אנשי הקיבוץ באירוע זה.

משימה 3: הסיפור שלנו

כתבו מכתב אותו כתבו חברי קיבוץ שעלבים בסיומה של מלחמת הטרקטורים לחבריהם. נסו לחשוב כיצד הם מספרים את מה שאירע להם. שלבו במכתב התייחסות למחשבות ורגשות אותן חוו חברי הקיבוץ. ספרו כיצד התחיל האירוע וכיצד הוא נגמר.

משימה 4: מכתב הערכה לחברי הקיבוץ

כתבו מכתב אותו קיבלו חברי קיבוץ שעלבים בסיומה של מלחמת הטרקטורים מחבריהם. נסו לחשוב מה כתבו להם במכתב, על מה הודו להם? מהן התכונות והיכולת אותן גילו חברי הקיבוץ באירוע שקרה.

משימה 5: שיחה בין חבר קיבוץ וחייל ירדני

נסו לדמיין שיחה בין חבר קיבוץ וחייל ירדני. על מה הם מדברים זה עם זה? מה הם שואלים אחד את השני? כיצד הם יכולים לשכנע זה את זה מי צודק? ציירו את שתי הדמויות.

משימה 6: כתבה בעיתון

כתבו כתבה לעיתון המתארת את סיפור הקרב. הוסיפו תיאורים רבים ככל הניתן, נסו ליצור מתח בכתיבתכם ותארו את סימו של האירוע. אל תשכחו להמציא כותרת מעניינת לכתבה שלכם.

חידון הלח"י

1. לח"י הוא ראשי תיבות של:
א. לחימה, חופש, ישראל
ב. למלחמת חובה בישראל
ג. לוחמי חירות ישראל
ד. לוחמי חופש ישראל

2. נגד מי בעיקר פעל ארגון הלח"י?
א. הערבים
ב. ההגנה
ג. המנדט הבריטי
ד. האצ"ל

3. מי הקים את ארגון הלח"י?
א. הפורשים מארגון האצ"ל
ב. הפורשים מארגון ההגנה
ג. הפורשים מארגון השומר
ד. אף אחת מהתשובות

4. מי היה המפקד הראשון של ארגון הלח"י?
א. יעקב אליאב
ב. חנוך קלעי
ג. אברהם (יאיר) שטרן
ד. יצחק שמיר

5. חברי מחתרת הלח"י פעלו בחשאי. מה פירוש המילה בחשאי?
א. בגלוי
ב. בחושך
ג. בלילה
ד. בסתר

6. מי חיבר את המנון הלח"י?
א. אברהם שטרן
ב. דוד בן גוריון
ג. יצחק שמיר
ד. חיים נחמן ביאליק

7. היכן נמצא מוזיאון הלח"י?
א. ירושלים
ב. תל אביב
ג. חיפה
ד. אשדוד

8. מה משמעות סמל המחתרת?
א. שבועה למדינה
ב. סמל לשלום
ג. סמל אהבה
ד. סמל ניצחון

9. מה פירוש המילה מחתרת?
א. חתירה בסירה
ב. לחתור נגד הזרם
ג. תנועה חוקית נגד שלטון מסוים
ד. תנועה לא חוקית נגד שלטון מסוים

10. מתי התפרקה מחתרת הלחי"?
א. לאחר מותו של יאיר שטרן מפקדה
ב. עד היום מחתרת הלחי עוד קיימת
ג. באשר הוקמה מדינת ישראל
ד. 5 שנים לאחר קום המדינה

ישראל חיות אחו
ועליו: הגנה וביטחון!
בערים, בכפרים את דגלנו נרים,
בלילות השחורים של יאוש,
בימים אדמים של פרעות ודמים,
מעורה לא נשמט הדגל
כלנו ביחד לכל המשימות:
ולמלאכה הקשה נתייצב
ימים, לילה, נבנה הכל, נגשים אלמוגים חיים

שעלבים

קיבוץ חקלאי דתי מופרט המשתייך לתנועת פועלי אגודת ישראל. הקיבוץ הוקם בשנת 1951 על ידי גרעין הנח"ל של בוגרי תנועת עזרא. מטרת המייסדים הייתה להקים משק שמשלב בין הקפדה מלאה על שמירת מצוות התורה, ובין עבודה חקלאית עם ערכים חברתיים של שיתוף וחברות. על יד הקיבוץ הוקמה קריית חינוך גדולה- קריית חינוך שעלבים, שכוללת מוסדות לימוד החל בגן הילדים וכלה בכולל ללימוד רבנות ודיינות. כיום פועל בקיבוץ סניף של תנועת הנוער בני עקיבא. הקיבוץ מונה כ-200 משפחות וכ1,100 תושבים.

נוף אילון

יישוב קהילתי דתי שהוקם ב- 1995 בסמוך לישיבת שעלבים. הישוב מונה כ-400 משפחות וכ-2,500 תושבים. בתחילה אושר היישוב כהרחבה של קיבוץ שעלבים, במטרה לשכן בה את סגל ישיבת שעלבים הנמצאת בתחום הקיבוץ. רבים מהמתיישבים בנוף איילון היו משפחות שבניהן למדו בישיבה. ביישוב פועלת תנועת הנוער בני עקיבא.

משמר אילון

נוסד בשנת 1949, בסמוך לקו הגבול הירדני, שעבר באותה עת בלטרון על ידי גרעין של השומר הצעיר שהתארגן כבר ב-1948 בצ'כוסלובקיה. תחילה יישב הגרעין בבתי הכפר הערבי הנטוש אל קובאב. ב-1952 עברו המתיישבים לבתים שנבנו עבורם בסמוך. שם היישוב "משמר איילון" נקבע בדצמבר 1949, מאחר שהוא נמצא על תוואי הדרך ההיסטורית בין יפו לירושלים צופה על עמק איילון. כיום מתגוררים ביישוב כ600 תושבים.

כפר בן נון

כפר בן נון נוסד בשנת 1952 על ידי תנועת האיחוד החקלאי באזור היישוב הערבי "אל קובב". בכפר יושבו עולים מארצות מזרח אירופה ומצפון אפריקה אשר עלו לארץ באותה תקופה. עד מלחמת ששת הימים היה הכפר יישוב ספר. במשך השנים עזב חלק מהמייסדים ובמקומם התיישבו במקום משפחות צעירות, של בעלי מקצועות חופשיים, שרכשו משקים והתכוונו לעסוק בחקלאות. אוכלוסיית הכפר מונה כ 800 תושבים. במשקים הפעילים מגדלים בעיקר מטעים. (שקדים וזיתים). תנועת הנוער הפעילה בכפר היא של האחוד החקלאי.

מקטע 2: מאבן גזר לתל גזר

מערך 3

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (45-30 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. במהלך השיעור יכירו התלמידים שלושה סיפורים השייכים למקטע זה: סיפורו של תל גזר והאתרים הנמצאים בו, עין ירדא וסיפורו של איתי שטיינברגר ז"ל ואת סיפורן של אבני גזר. שלושת הסיפורים שונים באופיים וכל אחד מהם מתעסק בתחום דעת מעט שונה ובאמצעות מתודות שונות. לפני העברת השיעור חשוב לקרוא ולהחליט כיצד אתן בוחרות להעבירו. האם להעביר את כולו או רק חלקים ממנו, האם לפצל את השיעור לשני שיעורים או כל דרך שתתאים לכן ולכיתתכן.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת "שביל גזר" בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה.

♥ **שימו לב:** לאורך השיעור ישנם כמה הזדמנויות להרחבת הלמידה על ידי שיתוף התלמידים והזמנתם ללמוד מושג או נושא מסוים לפני השיעור ולהעבירו במהלך השיעור לשאר הכיתה. זוהי הזדמנות מצוינת לתת מקום ובמה לחזק ולהעצים תלמידים, לאפשר להם לקחת אחריות ולפתח עצמאות בלמידה והתנסות בעמידה מול קהל והעברת תוכן.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע השני של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 18-17.

אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה.

לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?
← איזה גן לאומי מופיע במפה?
← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
← אילו מקורות מים נמצאים במפה (מעין, באר)?
← איזה יערות מופיעים במפה?
← אילו צבעים של סימוני שבילים מופיעים במפה?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרויות נוספות לביצוע שלב זה:** הנחו את התלמידים להתחלק לזוגות וכל פעם תלמיד אחד שואל שאלה על המפה והתלמיד השני מחפש את הדבר במפה. אפשרות נוספת לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת דף עליו כתובות הנחיות לחיפוש המידע במפה ועליהם למצוא את הדברים כמה שיותר מהר.

שלב ג: הקראת טקסט פתיחה למקטע

הקריאו את קטע הפתיחה הקצר המופיע בחוברת שביל גזר בעמוד 15

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

בחלק זה של המקטע ישנם שלושה חלקים: אבן גזר, עין ירדא ותל גזר. בהעברת השיעור אפשר להקדיש את הזמן לחלק אחד או יותר על פי בחירתכן. אפשר לתת עבודה בקבוצות של למידה ושיתוף, לחלק את השיעור למספר נוסף של שיעורים ולהעביר בכל שיעור חלק אחר.

<u>תל גזר</u>

♥ **הקדמה למורה:** כחלק מתהליך ההוראה בשבוע גזר בשכבה ד' נחשפו התלמידים לסיפורו של תל גזר ולחשיבותו ההיסטורית. במידה ואין לתלמידים ידע קודם על התל, כדאי להרחיב ולספר על התל. אפשר גם להשתמש בשיעור שמופיע בחוברת שביל גזר של שכבה ד'.

שלב א: חיבור לידע קודם על תל גזר

התחילו את הלימוד על תל גזר בסרטון הקצר שמראה את האתרים המיוחדים הקיימים בתל: https://www.youtube.com/watch?v=qrfDiESrhPk

לאחר הסרטון שאלו את התלמידים מה הם יודעים לספר על תל גזר? מי ביקר שם כבר ומה הוא זוכר מהביקור? מדוע תל גזר הוא אתר מיוחד ומשמעותי?

לאחר מכן הקריאו את ההסבר על תל גזר שמופיע בעמודים 21-22 בחוברת "שביל גזר".

← **הצעה להרחבה:** בירור המושג "תל". אפשר לבקש מראש מאחד התלמידים בכיתה ללמוד ולהכין הסבר לכיתה כיצד נוצר תל ארכיאולוגי. https://did.li/mYO5q- הסבר על תל באנציקלופדית אאוריקה

שלב ב: עבודה בקבוצות- אתרים בתל גזר

חלקו את הכיתה ל5 קבוצות. נסו ליצור קבוצות הטרוגניות ככל הניתן כך שכל הילדים יצליחו לבוא לידי ביטוי. הסבירו כי כל אחת מהקבוצות תשב יחד בקבוצה, תקבל דף מידע אותו תקרא ותלמד על אתר מסוים שנמצא בתל גזר. לאחר מכן, כל קבוצה תענה על השאלה או המשימה שמופיעה בדף הלימוד ותכין דגם או ציור של אותו האתר. אפשרות אחת היא להכין ציורים של האתרים ואפשרות נוספת היא להכין דגמים קטנים מפלסטלינה/ חימר או כל חומר אחר.

אתר 1- לוח גזר
אתר 2- שער שלמה
אתר 3- השער הכנעני
אתר 4- מקדש המצבות
אתר 5- מפעל המים של גזר

שלב ג: שיתוף התוצרים בפני הכיתה

אפשרו לכל קבוצה להציג את התוצר אותו הכינה על האתר. לאחר מכן תלו את התוצרים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה או הכינו דגם משותף של תל גזר על גבי קרטון והציגו אותו בכיתה. אפשר להשתמש במפת תל גזר המופיעה בעמוד 21 וליצור דגם המבוסס עליה.

שלב ד: חיבור לציר הזמן

בסיום הלימוד על תל גזר גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את סיפורו של תל גזר מקמו את הסיפור בתקופת גזר.

עין ירדא וסיפורו של איתי שטיינברגר ז"ל

♥ **הקדמה למורה:** חלק זה של השיעור מספר את סיפורו של איתי שטיינברגר ז"ל מהישוב כרמי יוסף שנפל במלחמת לבנון השנייה. לקריאה על איתי באתר יזכור: https://did.li/fwbZH.

שלב א: עין ירדא

ספרו לתלמידים על עין ירדא ועל חיבורו של איתי שטיינברגר ז"ל למעיין.

הסבר למורה: עין ירדא הוא מעיין יפה הנובע בבאר בנויה בערוצו העליון של נחל גזר. המעיין מתייבש לחלוטין בחודשי הקיץ, ושב לנבוע סביב דצמבר-ינואר. עומקו של המעיין יכול להגיע ל2 מטרים. בעבר שימש המעיין במקור מים לישוב גזר ששוכן סמוך אליו ובתקופה מאוחרת יותר גם סיפק מים לעיר רמלה. איתי שטיינברגר גדל במושב כרמי יוסף שנמצא סמוך לעין ירדא ובילדותו הוא אהב מאוד ללכת לטבול במעיין, לנסות לדוג בו ולטייל בכל האזורים שסביבו.

שלב ב: סיפורו של איתי שטיינברגר ז"ל

הקרינו לתלמידים את הסרטון שצילמו לזכרו של איתי. הסרטון מספר על ילדותו ועל אהבתו לעין ירדא ובכלל לטיולים: https://fb.watch/kJv6QBXkKb/ (הסרטון מתוך עמוד הפייסבוק של המועצה).

לאחר הצפייה בסרטון שוחחו עם התלמידים:

← מה הרגשתם במהלך הצפייה בסרטון?
← מה למדתם על איתי? האם יש לכם דברים משותפים שגיליתם?
← לדעתכם איתי היה שמח לדעת שהמעיין בו גדל כילד היום קרוי על שמו?

שלב ג: חיבור לציר הזמן
בסיום הלימוד על עין ירדא גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את עין ירדא. מקמו את הסיפור בתקופת גזר.

❖ **הצעה להרחבה:** בעין ירדא חי בעל חיים בסכנת הכחדה הנקרא: "טריטון פסים". אפשר להרחיב את השיעור וללמוד על בעל חיים זה או לאפשר לתלמיד או זוג תלמידים בביתה ללמוד את הנושא מראש ולהסביר עליו במהלך השיעור.

<u>אבן גזר</u>

♥ **הקדמה למורה:** אבני גזר (כתובות גזר) הן קבוצה של 12 כתובות החקוקות על משטחי סלע אשר נמצאו באזורים שונים סמוך לתל גזר ועד לטווח של 2 ק"מ דרומית לו. על האבנים חרוטות המילים: "תחום גזר" בארמית ומעליהן במהופך השם היוני "אלקיוס". הכתובות ככל הנראה מסמנות את קו הגבול שעבר בין שטחה של גזר ובין שטחו של בעל הקרקע אלקיוס. לכתובות אלה חשיבות רבה בזיהוי האתר וחקירתו לאורך השנים ובהוכחה כי הייתה התיישבות יהודית בגזר. חלק מהאבנים נמצאות במקומן המקורי: יער המגנים, על מדרונות התל וגם בחצר בית פרטי בישוב כרמי יוסף. אבנים נוספות נעלמו או נלקחו למוזיאונים. לקריאה נוספת על הכתובות: https://did.li/jV6fT

שלב א: הכרת הכתב הארמי

♥ **הסבר למורה:** הארמית הייתה שפת הדיבור בארץ ישראל ובאזור כולו כבר מהאלף הראשון לספירה. הארמית שימשה לכתיבה בכתבי הקודש היהודים וממנה התפתחה השפה העברית שאנו מדברים וכותבים היום. גם אופן כתיבת האותיות דומה מאוד בין העברית שאנו מכירים לארמית.

הסבירו לתלמידים כי הכתובות נכתבו בכתב יווני קדום ובארמית. הראו לתלמידים תמונה של האבנים. אפשר להראות באתר: https://did.li/jV6fT או לעשות חיפוש בגוגל של כתובות גזר ולהראות את התמונות. חלקו לתלמידים דפים עליהם כתובה השפה הארמית והשפה העברית ואפשרו להם לחפש ולחקור את ההבדלים בין הכתב.

שלב ב: התנסות בכתיבה בכתב ארמי
הנחו את התלמידים להתנסות בכתיבה ארמית ולנסות לכתוב אם שמם, שמות של חברים או בני משפחה. אפשר גם לנסות לכתוב משפט שלם ולהחליף בין חברים ולנסות לקרוא.

שלב ג: סרטון חיפוש אחר האבנים
ספרו לתלמידים כי האבנים התגלו לראשונה ב1873, לפני 150 שנים והאחרונה שבהן בשנת 2012. חלק מהאבנים נמצאות במקומן ויש אנשים שנוסעים במיוחד כדי לחפש ולמצוא אותן. הקרינו לתלמידים את הסרטון המראה חיפוש אחרי חלק מהאבנים: https://www.youtube.com/watch?v=EhbnHet2V7U&t=249s
לאחר הסרטון שוחחו עם התלמידים:

← מה לדעתכם כל כך מיוחד באבנים הללו?

← ביצד בימינו אנחנו מסמנים גבולות? בין בתים, בין יישובים, בין מדינות?

שלב ד: חיבור לציר הזמן
בסיום הלימוד על כתובות גזר גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את הכתובות. מקמו את הסיפור בתקופת גזר.

❖ **אפשרות להרחבה:** לאחר הקרנת הסרטון והשיחה עליו, אפשר לאתגר את התלמידים לכתוב "כתובות" משלהם ולהחביאם בשטח בית הספר. לאחר מכן לשלוח את התלמידים למשימת גילוי וחיפוש אחר האבנים והכנת מיפוי של הכתובות.

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים
מחלקים את הכיתה ל2-4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד משני היישובים: כרמי יוסף ובית עוזיאל ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודת הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן
מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות להרחבה:**
← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.
← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

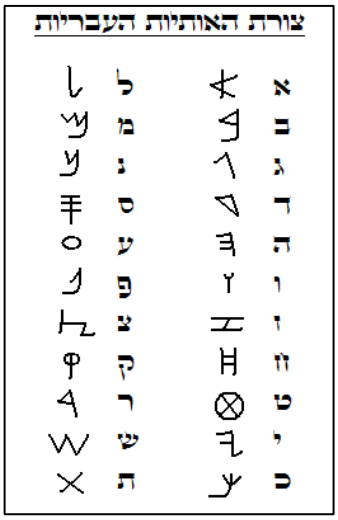
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע
הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע השני אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 15-24) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי
לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מכן העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

לוח גזר

בתל גזר נמצאה כתובת קדומה הידועה בשם "לוח גזר". זהו הלוח החקלאי הראשון, המונה את רוב חודשי השנה בזוגות, בשמות המתייחסים לעונות החקלאיות:

ירחי אסיף- חודשי אסיף: תשרי וחשוון
ירחי זרע- חודשי זריעה: כסלו וטבת
ירחי לקש- חודשי זריעה מאוחרת: שבט ואדר
ירחי עצד פשתה- חודשי קטיף הפשתן: ניסן
ירחי קציר- חודשי קציר השעורים: אייר
ירחי קצור וכלה- חודשי סוף הקציר: סיוון
ירחי זמר- חודשי זמירת הגפנים: תמוז ואב
ירחי קץ- חודשי הקיץ: אלול
* ירח= מילה נרדפת למילה חודש

הכתובת כתובה בכתב עברי עתיק. הלוח המקורי נמצא כיום במוזיאון באיסנטבול, והעתק מוגדל שלו הוצב בכניסה למסלול ההליכה בתל.

משימות:

1. קראו את המידע על לוח גזר.
2. נסו לכתוב את שמותיכם בכתב העברי הקדום.
3. הבינו דגם או ציור של לוח גזר

שער שלמה

זהו שער הכניסה לעיר. השער היה בנוי בכניסה לעיר ותפקידו היה לאפשר כניסה ויציאה מהעיר, שמירה והגנה עליה. שער זה היה בנוי מתאים ובניהם מעברים. בסוף השערים עמדו מגדלי השמירה ששמרו על העיר. שער הכניסה לעיר היה מקום שוקק חיים ומשמעותי. הרבה מחיי היום יום התרחשו מסביב לשערים אלה: התקיים שוק בו מכרו וקנו תוצרת חקלאית, המלך והנביאים היו נואמים בו, אנשים הסתובבו ופגשו אחד את השני, ישבו לשיחות, נכנסו ויצאו מהעיר ועוד. שער זה נקרא שער שלמה כי חושבים שהוא היה בנוי בתקופת כהונתו של שלמה המלך.

משימות:

1. קראו את המידע על שער שלמה.
2. שער הכניסה לעיר הוא מקום מאוד משמעותי, מדוע?
3. הבינו דגם או ציור של שער שלמה כפי שאתם מדמיינים אותו.

השער הכנענני

שער העיר הכנענית המחובר בחומה למגדל שמירה גדול. השער והמגדל השתלבו בחומת העיר. הוא בנוי מלבני בוץ על יסודות אבן, והשתמר לגובה 7 מטרים. משמאלו של השער תמצאו את שרידי מגדל השמירה הענקי, שרוחבו 16 מטרים ואורכו 20 מטרים - מבנה הביצורים הגדול מסוגו בארץ.

שער הכניסה לעיר היה מקום שוקק חיים ומשמעותי. הרבה מחיי היום יום התרחשו מסביב לשערים אלה: התקיים שוק בו מכרו וקנו תוצרת חקלאית, המלך והנביאים היו נואמים בו, אנשים הסתובבו ופגשו אחד את השני, ישבו לשיחות, נכנסו ויצאו מהעיר ועוד.

משימות:

1. קראו את המידע על השער הכנענני
2. מדוע לדעתכם חשוב היה שיהיה שער כניסה ומגדל שמירה לעיר?
3. הכינו דגם או ציור של השער הכנענני כפי שאתם מדמיינים אותו.

מקדש המצבות

מקדש זה מורכב מכ-10 מצבות אבן חצובות בגדלים שונים. בסביבתן נמצאו שרידי עצמות שרופים של בעלי חיים וכלים מיוחדים המעידים על פעילות פולחנית שהתבצעה במקום מאמצע האלף השני לפני הספירה.

משימות:

1. קראו את המידע על מקדש המצבות.
2. מה מיוחד בעיניכם בחלק זה של האתר?
3. הכינו דגם או ציור של מקדש המצבות.

מפעל המים של גזר

מנהרה אלכסונית עמוקה, שיורד אליה גרם מדרגות מברזל. זהו מפעל המים האדיר של תל גזר, עיר קדומה שסיפקה מים לעצמה. המנהרה, שעומקה 60 מטרים (!), הגיעה עד מי התהום וסיפקה מים לכל תושבי העיר בזמני שלום ומצור. בעומק המנהרה אפשר להבחין במוטיבים הכנעניים ובהמשך במפעל המים, שאורכו כ-20 מטרים ובתחתיתו בריכה קטנה עם מי תהום. בעומק המנהרה תוכלו לדמיין ולהעריך את עבודת הפרך, את האומץ ואת החוכמה שבחפירת מפעל מים בתקופה כה קדומה. מפעל מים זה נחפר ונחשף רק בשנים האחרונות. מבנה הביצורים הגדול מסוגו בארץ.

משימות:

1. קראו את המידע על מפעל המים.
2. נסו לחשוב כיצד הצליחו לבנות מפעל כזה לפני המון שנים ללא עזרה של מכשור טכנולוגי.
3. הכינו דגם או ציור של מפעל המים של גזר כפי שאתם מדמיינים אותו.

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
כ (ך)
ל
מ (ם)
נ (ן)
ס
ע
פ (ף)
צ (ץ)
ק
ר
ש
ת

כרמי יוסף

היישוב כרמי יוסף הוקם בשנת 1984 ונקרא על שם יוסף ספיר ז"ל, שהיה נשיא התאחדות האיכרים. שטח הישוב: כ 1640- דונם. בכרמי יוסף גרים כאלפיים תושבים, חלקם בעלי שטחים חקלאיים ועוסקים בחקלאות וחלקם עובדים במשרות אחרות. כרמי יוסף נמצא בסמוך ל"תל גזר" מצד אחד ועל גבול "יער המגינים" מהצד השני. סביב הישוב ישנם כרמים רבים, מטעי זיתים ופירות נוספים. הנקודה הגבוהה ביישוב היא בגובה של 261 מטרים מעל פני הים. במקום מגדל מים וכיכר שסביבה מרכז מסחרי קטן, בניין מזכירות היישוב ובו מתנ"ס, מרפאת קופת חולים ו"בית הקהילה" המשמש גם כבית כנסת. ביישוב ישנו מצפור ממנו נשקפים נופי השפלה ומישור החוף הדרומי. ביישוב פועלים גני ילדים, ותלמידי בתי הספר לומדים במוסדות של המועצה האזורית גזר. במקום סניף של תנועת הנוער "המכבי הצעיר" ופועל בו חוג סיירות של הקרן הקיימת לישראל. בקרבת היישוב נמצאים יקב כרמי יוסף ובית בד. כיום מתגוררים ביישוב כ-1700 תושבים.

בית עוזיאל

בית עוזיאל הוא מושב של "הפועל המזרחי". היישוב נקרא על שם הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל, הראשון לציון הראשון של מדינת ישראל. היישוב הוקם בשנת 1956 על ידי עולים ממרוקו שמימנו את ההתיישבות במשאביהם הם והתארגנו עוד במרוקו. המושב הוקם בליווי חברת רסקו והמרכז החקלאי של הפועל המזרחי. במושב פועלת תנועת הנוער "בני המושבים" למעלה מעשור וחברי גרעין עודד של תנועת בני המושבים מתנדבים במושב ברציפות מאז 2009. כיום מתגוררים ביישוב כ-650 תושבים.

(המידע על הישובים ערוך מתוך ויקיפדיה ואתר המועצה)

מקטע 3: מסלול סובב מושבים

מערך 4

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. במהלך השיעור יכירו התלמידים את סיפור הקמתם של היישובים על ציר 424. לפני העברת השיעור חשוב לעבור על התוכן ולראות כיצד נכון להעביר את השיעור בכיתתכן. האם להתייחס ליישוב אחד או ליותר, לחלק למספר שיעורים וכו.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת "שביל גזר" בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה.

♥ **שימו לב:** לשיעור זה כדאי ומומלץ להזמין אורחים שיכולים להגיע ולספר את סיפורי ההתיישבות הראשונים. סבים וסבתות, הורים או דמויות משמעותיות אחרות. כדאי לבדוק אם יש תלמידים בכיתתכן מיישובים אלה ולבדוק אם אפשר להזמין אורחים לכיתה.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע השלישי של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 30-29.
אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה.
לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?

← איזה גן לאומי מופיע במפה?

← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
← אילו מקורות מים נמצאים במפה (מעין, באר)?
← איזה יערות מופיעים במפה?
← אילו צבעים של סימוני שבילים מופיעים במפה?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרויות נוספות לביצוע שלב זה:** הנחו את התלמידים להתחלק לזוגות וכל פעם תלמיד אחד שואל שאלה על המפה והתלמיד השני מחפש את הדבר במפה. אפשרות נוספת לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת דף עליו כתובות הנחיות לחיפוש המידע במפה ועליהם למצוא את הדברים כמה שיותר מהר.

שלב ג: הקראת טקסט פתיחה למקטע
הקריאו את קטע הפתיחה הקצר המופיע בחוברת שביל גזר בעמוד 27

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

בחלק זה של השיעור ישנה התייחסות למושגים "עלייה" ו"התיישבות". מטרת חלק זה היא להציג את הסיבות לעלייה ואת הקשיים איתם התמודדו המתיישבים הראשונים ביישובי המועצה.

♥ **הקדמה למורה:** סיפורי ההתיישבות בחלק זה של המקטע מתייחסים לעלייה הגדולה (ההמונית). זוהי עלייה שהחלה לאחר קום מדינה ישראל והייתה מאופיינת בעליית פליטים מאירופה וממדינות ערב לאחר מלחמת העולם השנייה. עליה זו הייתה מהירה מאוד והביאה להכפלת אוכלוסיית המדינה בזמן קצר. קשיי העלייה היו בין היתר במפגש בין העולים הוותיקים לחדשים, מגוון התרבויות והשוני בין העולים, מצוקת דיור, מזון ופרנסה לעולים.

← **הצעה להרחבה:** במידה ואפשר כדאי לנסות להזמין לכיתה סבא/ סבתא שיכולים לבוא ולספר על החיים בשנים הראשונות של ההתיישבות במועצה, הקמת היישובים והעלייה מארצות שונות לישראל.

שלב א: חיבור לידע קודם
כתבו על הלוח "עלייה לארץ ישראל" ואפשרו לתלמידים לשתף ולהגיד מה הם יודעים על מושג זה. השתמשו בשאלות מנחות לפי הצורך:

- אתם מכירים מישהו שעלה לארץ ישראל?
- למה אנשים רצו לעלות לארץ ישראל?
- למה אנשים בוחרים לעבור ממדינה למדינה?

סכמו חלק זה בהסבר קצר על הרצון והכמיהה להגיע אל ארץ ישראל, לאחר מלחמת העולם השנייה והחיפוש אחר מקום בו אפשר יהיה להיות בטוחים ומוגנים.

שלב ב: קשיי העלייה וההתיישבות

הקרינו לתלמידים את הסרטון המציג את העלייה הגדולה לארץ ישראל: **בן גוריון והעלייה הגדולה** (המכון למורשת בן גוריון) https://www.youtube.com/watch?v=z2aMfI6xT3c

לאחר הצפייה הראשונה, חלקו לכל 2-3 תלמידים שאלה והנחו אותם לחפש את התשובה לשאלה בסרטון. הקרינו שוב את הסרטון ולאחר מכן אפשרו לתלמידים לענות על השאלות על פי הסדר. תוך כדי תשובות התלמידים דייקו את הדברים והסבירו אותם כך שיהיו מובנים לתלמידים.

<u>שאלות לצפייה בסרטון:</u>

1. למה לדעתו של בן גוריון היה צורך בעלייה של יהודים נוספים לארץ ישראל?
2. מהי עלייה חופשית?
3. למה היו מתנגדים לעלייה של יהודים נוספים לישראל?
4. מתי החלה העלייה הגדולה?
5. תוך כמה שנים הוכפלה אוכלוסיית המדינה?
6. מה היה הקושי העיקרי במציאת הדיור לעולים החדשים?
7. מה היה הפתרון הזמני למציאת דיור לעולים החדשים?
8. מהי תכנית המעברות?
9. מה הפתרון שמצאו למחסור במזון?
10. איזה תחליפים מצאו למחסור במזון?
11. איזה עבודות יזומות הפעילה המדינה?
12. כיצד לדעתו של בן גוריון אפשר היה לגבש ולאחד את כל העולים החדשים?
13. מי לימד את העולים החדשים עברית?
14. מה היה התפקיד הלא צפוי של הצבא בקליטת העלייה?

← **אפשרות להעמקה:** חלק יישובי המועצה השוכנים על כביש 424 הוקמו בין השנים 1945-1955. בשנים אלה קו הגבול עם ירדן עבר לא רחוק משטחי היישובים "הקו הירוק". ביישובים אלה היו מקרים של גניבות ופרעות מצד השכנים הירדנים. בחלק מהישובים ניתן לראות עד היום את מגדל השמירה שהוצב, אנדרטאות לזכר נופלים בקרבות ולשמוע סיפורים מוותיקי המושבים.
על פי החלטתכן בחרו האם וכיצד לספר את הדברים, במידת האפשר להזמין אנשים שיכולים לספר ולשתף.

שלב ג: בונים התיישבות

חלקו את התלמידים לקבוצות עבודה בנות 4-5 משתתפים. ספרו לתלמידים כי כל קבוצה היא עכשיו קבוצת עולים שמגיעים לארץ ישראל וצריכים יחד להקים התיישבות חדשה משותפת. הסבירו כי לכל קבוצה יש 2 משימות:

1. לבחור מתוך דף החפצים את 10 החפצים החשובים ביותר לדעתם כשעולים למדינה חדשה ומקימים בו יישוב חדש.
2. לצייר תרשים/ ציור של היישוב אותו הם רוצים להקים. מה חשוב להם שיהיה בו, כיצד הוא ייראה.

שלב ד: הצגת תוצרים
אפשרו לכל קבוצה להציג את מפה אותה ציירה ולספר על רשימת החפצים אותה בחרו. בזמן הצגת הדברים אפשרו לתלמידים לספר ולהסביר את בחירותיהם. במידה ומתפתח דיון בכיתה תנו לו מקום ואפשרו לתלמידים לדון על הדברים. במידת הצורך השתמשו בשאלות מכוונות שיובילו את התלמידים להסביר את בחירותיהם והחלטותיהם.

שלב ה: חיבור לציר הזמן
בסיום הלימוד על סיפורי ההתיישבות גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את סיפורי ההתיישבויות- קליטת עלייה.

❖ **אפשרויות להרחבה:**
← הקרנת סרטון המציג את סיפור המעברות והקשיים- **תריץ אחורה**- מעברות (חינוכית): https://www.youtube.com/watch?v=KPaJ6-6yIV0
← פעילות אינטראקטיבית בה התלמידים יתבקשו לראיין קרוב משפחה או מכר שעלה ארצה, לשמוע ממנו את סיפור העלייה שלו ולכתוב אותו בטקסט סיפורי (מטח) https://did.li/DQKlC

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים
מחלקים את הכיתה ל2-4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד משני היישובים: כרמי יוסף ובית עוזיאל ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודות הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

← **אפשרות להרחבה:** אפשר לערוך השוואה בין המושבים השונים מבחינת גודל, מספר תושבים, תנועות הנוער הקיימות בהם, ענפי חקלאות ועוד. ניתן לערוך את ההשוואה בטבלה בה כל תלמיד אוסף את המידע באופן עצמאי, תוך כדי הקשבה לקבוצות שנותנות את המידע על אחד היישובים או בעבודה קבוצתית בה כל הקבוצה חוקרת את כל היישובים ויוצרת ביניהם השוואה. לאחר מכן אפשר לדבר ולשוחח על תוצאות ההשוואה, למצוא מושבים דומים, למצוא מה השוני הבולט וכו'.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן
מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות להרחבה:**
← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.
← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע

הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע השני אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 27-38) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי

לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

- ♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מחר העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

משימה 1:

לפניכם דף ובו תמונות רבות של חפצים שונים. בחרו יחד את 10 החפצים שלדעתכם הכי חשוב שיהיה לכם כשאתם עולים למדינה חדשה ובונים יחד יישוב.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

37.2°C
FM
AM

משימה 2:

ציירו/ שרטטו על גבי הדף את מפת היישוב החדש שלכם. נסו לחשוב ולתכנן כיצד ייראה הישוב, מה יהיה גודלו, איך תהיה חלוקת השטח בין הבתים, מה יהיו המבנים המשותפים, מה חשוב שיהיה בישוב, התייחסו לשטחי חקלאות, פנאי. נסו להיות מדויקים ומפורטים ככל האפשר

כפר שמואל

כפר שמואל הוקם ב 29 בינואר 1950 ע"י עולים ממזרח אירופה (בעיקר מרומניה) חברי ארגון "החושל". חברי הקבוצה היו צעירים אשר החלו להתגבש בחוות הכשרה ברומניה בהשראת תנועת הנוער הציוני. עם הגיעם כמעפילים לחופי חיפה על גבי האוניה "עצמאות" ב- 1947, נתפשו והוגלו אל מחנות המעצר אשר בקפריסין ע"י שלטונות המנדט הבריטי. בינואר 1949, עם שחרורם ממחנות המעצר עלו חברי הארגון למדינת ישראל והתקבלו לתקופת הכשרה ולימוד במושב השיתופי שבי ציון השוכן מצפון לנהריה, שם התרחבה הקבוצה וחבריה רכשו מיומנויות בעבודות חקלאיות ובמקצועות נוספים אשר סייעו בידם בהקמת הישוב החדש. בחורף 1950, לקראת תום תקופת ההכשרה, נבחר אתר עליו יקום כפר שמואל- שטח קרקע חשוף, דרומית מזרחית לרמלה, בפתחו של ואדי עינבה ובסמוך לגבול הירדני. בימיו הראשונים של הישוב התמודדו המקימים עם קשיי חורף סוער, ללא חשמל ומים זורמים, עמלו ביום ושמרו בליל. בתחילה הוקמו מספר אוהלים וצריפי עץ, הוכשרו שבילים לתנועה, והוקם מטבח משותף. באותה עת פקדה את המתיישבים בעיה קשה של מסתננים מעברו של הגבול אשר חדרו מדי לילה לתחום הישוב פגעו ברכוש והטרידו את מנוחת התושבים, לא אחת הסתיימו האירועים ביריות. מושב כפר שמואל נקרא אחר שמו של הרב ד"ר שמואל (סטפן) וייז, ציוני מסור אשר תרם רבות להקמת מדינת ישראל. המושב משתייך לזרם ארגון המושבים של "העובד הציוני". בשנותיו הראשונות פעל המושב כישוב שיתופי וחבריו עסקו במספר ענפי חקלאות. בעידודה של הסוכנות היהודית הוקם משק חי אשר כלל רפת חלב ולולי תרנגולות, הוכשרו שטחי פלחה ושלחין עבור גידולי שדה וירקות. הוקמו מבני ציבור: מזכירות אשר שכנה בצריף עץ למרגלות מגדל השמירה, מועדון חברים, גן ילדים, בית ספר, מרפאה, צרכניה, בית כנסת וגן ציבורי גדול ומוריק ובו רחבת אירועים מוארת ומתקני משחקים עבור ילדים. במושב פועלת תנועת הנוער המכבי הצעיר. כיום מתגוררים ביישוב כ1000 תושבים.

יד רמב"ם

יד רמב"ם הוא מושב אשר הוקם ב-6 בנובמבר 1955 ונקרא על שמו של הרמב"ם (רבי משה בן מיימון) במלאת 750 שנים לפטירתו. מקימיו היו 75 משפחות אמידות מהערים פאס וצפרו שבמרוקו. היישוב מעורב - תושביו דתיים וחילונים. חלק מתושבי היישוב עוסקים בחקלאות וחלק במקצועות אחרים ומגוונים. ביד רמב"ם נמצא בית חינוך "בית אקשטיין" וכיום מתגוררים בו כ1100 תושבים.

קיבוץ גזר

קיבוץ גזר נקרא על שם העיר הכנענית העתיקה גזר שהתל שלה נמצא כשני קילומטרים דרומית לקיבוץ. היישוב הוקם בשנת 1945 על ידי עולים מאירופה. בשנת 1948 בזמן מלחמת העצמאות ספג הקיבוץ מכה קשה כאשר כוח של צבא ירדן כבש את הקיבוץ. בקרב זה נהרגו חברי קיבוץ וחיילים רבים. לאחר מכן עזבה קבוצת המתיישבים את הקיבוץ ובמשך מספר שנים היו נסיונות נוספים להקימו מחדש. בשנת 1974 קבוצת עולים מארצות הברית התיישבה בקיבוץ והקימה אותו מחדש. כיום מתגוררים בקיבוץ כ300 תושבים. בקיבוץ ניתן למצוא מגוון שירותים קהילתיים-חברתיים ומתקני ספורט ושעשועים אחרים, כולל בריכת שחייה. בקיבוץ נמצא מגרש בייסבול. כן נמצא בקיבוץ 'פארק פינת שורשים', המעוצב בסגנון תנכ"י. מגרש הבייסבול בגזר הוא מגרש הבייסבול הראשון בארץ וענף הבייסבול בקיבוץ משגשג ומצליח מאוד. כיום מתגוררים בקיבוץ כ-300 תושבים.

עזריה

עזריה הוא מושב המשתייך לתנועת המושבים. המושב נוסד באורטובר 1949 על ידי גרעין התיישבות ירושלמי, בשטח הכפר הערבי אלבריה, שנכבש ביוני 1948. בתחילה נקרא כפר יעזק, אולם עם הקמתו, שינה איש האצ"ל שבתאי שזו, ממיסדי המושב והמזכיר הראשון שלו, יחד עם רחל ינאית בן-צבי את שם המושב לשמו הנוכחי. לפי ראשי התיבות של המשפט: "עולי זאבו ראו ישועת ה'".
ביישוב 65 משקים חקלאיים, 28 משקי עזר מקצועיים ו-81 יחידות מגורים המוקמות לבני המקום (הרחבה). ענפי החקלאות הפעילים כיום במושב הם גידולי שדה, ירקות, חציר, חיטה, רפתות לחולבות, דיר כבשים, מטעים, כרמי ענבי, ולולי מטילות. ביישוב גני ילדים, בית כנסת, צרכניה, מועדון נוער, מגרש כדורגל וכדורסל וכמו כן קבוצת איגרוף מקומית "מכבי נש"ר עזריה" (ע"ש נופלי המושב במערכות ישראל). כמו כן במושב קיימים מספר עסקים קטנים כגון מחלבות וייצרני גבינות, תחנת שירות לכלים חקלאיים וכלי גינה ממונעים, מעבדה, נגרייה, מסגרייה ועוד. בעזריה מתגוררים כיום כ-1200 תושבים.

(המידע על הישובים ערוך מתוך ויקיפדיה ואתר המועצה)

מקטע 4: מסלול טיול בדרך היין של גזר

מערך 5

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (45-30 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. במהלך השיעור יכירו התלמידים את סיפורו של יער חולדה ובית הרצל ויכירו בחשיבותו של קיבוץ חולדה בשנת 1948 במהלך מלחמת העצמאות. לפני העברת השיעור חשוב לעבור על התוכן ולראות כיצד נכון להעביר את השיעור בכיתתכן. בנוסף, בשיעור זה מוצאת שיטת לימוד "חברותא" לפני העברת השיעור התאימו את שיטת הלימוד לאופי כיתתכן.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת "שביל גזר" בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה.

♥ **שימו לב:** לשיעור זה כדאי ומומלץ להזמין אורחים שיכולים להגיע ולספר את סיפורי ההתיישבות הראשונים. סבים וסבתות, הורים או דמויות משמעותיות אחרות. כדאי לבדוק אם יש תלמידים בכיתתכן מיישובים אלה ולבדוק אם אפשר להזמין אורחים לכיתה.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע הרביעי של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 44-43.
אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה.
לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?

← איזו שמורת טבע מופיעה במפה?

← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
← אילו מקורות מים נמצאים במפה (נחלים, מאגרים)?
← איזה יערות מופיעים במפה?
← אילו צבעים של סימוני שבילים מופיעים במפה?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרויות נוספות לביצוע שלב זה:** הנחו את התלמידים להתחלק לזוגות וכל פעם תלמיד אחד שואל שאלה על המפה והתלמיד השני מחפש את הדבר במפה. אפשרות נוספת לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת דף עליו כתובות הנחיות לחיפוש המידע במפה ועליהם למצוא את הדברים כמה שיותר מהר.

שלב ג: הקראת טקסט פתיחה למקטע
הקריאו את קטע הפתיחה הקצר המופיע בחוברת שביל גזר בעמוד 41

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

♥ הקדמה למורה: כדאי להעביר חלק זה בשיעור באמצעות שיטת לימוד "חברותא". למידה שיתופית בזוגות או בקבוצות קטנות. בשיטה זו הקבוצה לומדת בקצב לימוד אישי המתאים לה באמצעות טקסט. בדרך לימוד זו אין מבוגר המלמד את החומר והקבוצה לומדת אותו באמצעות קריאה, התבוננות ושיח בין המשתתפים.
מחלקים מראש את הכיתה לקבוצות למידה בנות 3-5 משתתפים. בחלוקה כדאי לשים לב ליצירת קבוצות המאפשרות למידה שוויונית ומכבדת ולא מצב בו הלמידה מובלת בהכרח על ידי תלמיד אחד וכי הקבוצה מסוגלת להחזיק למידה עצמאית.
כל קבוצה מתיישבת באזור נפרד (בכיתת הלימוד או במרחבים מחוץ לה). במרכז מניחים את דף הלימוד. מסבירים לקבוצה כי כעת עליהם להתבונן על דף המידע אותו קיבלו, לקרוא את השאלות המופיעות בו ולנסות לחפש תשובות לשאלות באמצעות המידע המגוון המופיע על גבי דף המידע.

<u>רצף פעולות למידה בחברותא:</u>
1. קריאת השאלות המופיעות בדף המידע
2. חיפוש תשובות וקריאת המידע המופיע על גבי הדף
3. שיחה קבוצתית בעקבות השאלות
4. הכנת תוצר קבוצתי והצגתו בפני הכיתה

← **הצעה להרחבה:** במידה ואפשר כדאי לנסות להזמין לכיתה סבא/ סבתא שיכולים לבוא ולספר על החיים בשנים הראשונות של ההתיישבות במועצה, הקמת היישובים והקשיים השונים איתם התמודדו במהלך שנים אלה.

שלב א: חלוקה לקבוצות לימוד
חלקו את הכיתה לקבוצות לימוד קטנות בנות 3-5 משתתפים. כל קבוצה מקבלת את אחד משני דפי הלימוד: בית הרצל ויער חולדה/ חולדה בתקופת מלחמת העצמאות.

שלב ב: עבודה בקבוצות
כל קבוצה יושבת באזור נפרד ועובדת על פי ההנחיות בדף המידע אותו קיבלה.

שלב ג: שיתוף במליאה
לאחר זמן הלמידה המשותף, אפשרו לכל קבוצה להציג בפני הכיתה את ההצגה אותה הכינה על האירוע אותו בחרה. לאחר כל הצגה אפשר לערוך שיחה קצרה בכיתה ולאפשר לתלמידי הקבוצה לשתף בשיח אשר התקיים ביניהם ובדברים החדשים אותם למדו.

שלב ד: חיבור לציר הזמן
בסיום הלימוד על סיפורי ההתיישבות גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את סיפורי ההתיישבויות- בית הרצל וקיבות חולדה- הקמת המדינה

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים
מחלקים את הכיתה ל4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד מהיישובים: קיבוץ חולדה, משמר דוד, פתחיה ופדיה ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודות הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

← **אפשרות להרחבה:** אפשר לערוך השוואה בין המושבים השונים מבחינת גודל, מספר תושבים, תנועות הנוער הקיימות בהם, ענפי חקלאות ועוד. ניתן לערוך את ההשוואה בטבלה בה כל תלמיד אוסף את המידע באופן עצמאי, תוך כדי הקשבה לקבוצות שנותנות את המידע על אחד היישובים או בעבודה קבוצתית בה כל הקבוצה חוקרת את כל היישובים ויוצרת ביניהם השוואה. לאחר מכן אפשר לדבר ולשוחח על תוצאות ההשוואה, למצוא מושבים דומים, למצוא מה השוני הבולט וכו'.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן
מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות להרחבה:**
← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.
← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע
הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע השני אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 41-52) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע

בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי

לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

- ♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מחר העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

בית הרצל ויער חולדה

יער חולדה שבשפלה, הנקרא גם "יער הרצל", היה אחד היערות הראשונים שניטעו בישראל – ויש אף הטוענים שהוא ממש היער הראשון. נטיעתו החלה בשנת 1907 בכרם זיתים גדול לזכרו של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל, במלאת שלוש שנים לפטירתו.

ההתחלה לא הייתה קלה ומתוך 12,000 שתילי זיתים שנשתלו, נקלטו רק 3,000. אל היער הגיע אדם בשם יצחק וילקנסקי שהיה אגרונום במקצועו. הוא שינה את פניה של חולדה והפך אותה לחוות לימוד. הוא הוסיף לצד כרמי הזיתים עצי בוסתן, חורש ויער, ביניהם עצי שקד, אורנים, שיטים, ברושים וחרובים. הוא זרע שדות פלחה והקים רפת ולול.

בשנת 1909 נבנה במקום גם בית גדול ומפואר שנועד לשמש למגורי מנהל הכרם ועובדיו. לאורך השנים הגיעו אל החווה בחולדה קבוצות של אנשים שגרו בה, למדו ועבדו בה.

בשנת 1929 התמודדו האנשים שגרו בחווה עם התקפה קשה של ערביי הסביבה והמקום ננטש. שנה לאחר מכן ב1930 מגיעה קבוצה חדשה של אנשים חברי קבוצת "גורדוניה" א' שמקימה מחדש את קיבוץ חולדה.

לאחר כמה שנים, בשנת 1937 הוחלט במשותף על ידי מוסדות היישוב וחברי הקיבוץ לעבור מהיער למקום הנוכחי, כקילומטר מערבית ליער ובטקס חגיגי הונח אבן פינה ליישוב החדש.

בשנות הארבעים שימשה החווה כמרכז אימונים של ארגון ההגנה. במלחמת העצמאות, בשל מיקומה של חולדה על צמתי הדרכים לירושלים, שימש בית הרצל כבסיס יציאה לרוב השיירות שיצאו לירושלים שהייתה תחת מצור – וממנו יצאו ב-1948 גם הכוחות שפרצו את "דרך בורמה". בית הרצל היה סגור במשך תקופה ארוכה מאוד אך לאחרונה המקום שופץ ונפתח מחדש למבקרים.

צילום: דור קדמי

(ערוך מתוך כתבה ש פורסמה בYNET וויקיפדיה)

חלוצים במנוחה ביער חולדה בשנת 1924

(צילום: צבי ארושקס אוסף ארכיון הצילומים של קק"ל)

לאחר קריאת הטקסט שוחחו ביניכם על השאלות הבאות:

1. מה ידעתם לפני ומה למדתם חדש על בית הרצל ויער חולדה?
2. מהם האירועים המשמעותיים שקרו לאורך השנים במקום זה?
3. כיצד היה בית הרצל משמעותי בתקופת הקמת המדינה?

תכננו והציגו הצגה קצרה המתארת את אחד מהאירועים שהתרחשו במקום זה לאורך השנים.

חולדה בימי מלחמת העצמאות

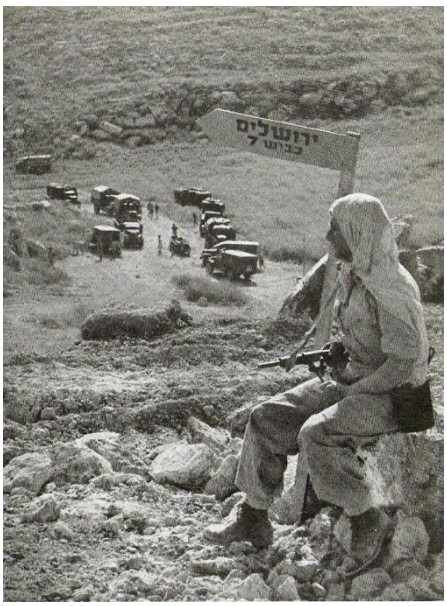
קיבוץ חולדה הוקם בשנת 1930 על ידי קבוצת חברים מתנועת גורדוניה. הקיבוץ הוקם במקום בו נבנה בית הרצל וניטע יער חולדה לראשונה בשנת 1909.

בשנת 1937 עבר קיבוץ חולדה למקומו החדש בו הוא נמצא עד היום. בזמן מחלמת העצמאות בשנת 1948 היה קיבוץ חולדה נקודה משמעותית ומרכזית.

הקיבוץ היה הישוב היהודי המזרחי ביותר בדרך לירושלים שהייתה נצורה מכיון שהכביש אליה נחסם באזור לטרון ושער הגיא. שיירות הרכבים שנסעו בדרך לירושלים עם ציוד לחימה ומזון לא הצליחו להגיע אל העיר מכיון שהדרך עברה בין יישובי האויב שעצר את השיירות ופגע בהן.

לאחר ניסיונות רבים ופגיעה כבדה בציוד ובחיי אדם, הבינו כי יש צורך למצוא דרך עוקפת שתאפשר לשיירות המזון והציוד להגיע אל ירושלים מבלי לעבור דרך יישובי האויב. ואז נסללת **דרך בורמה**- דרך עוקפת ששימשה מעבר לכוחות צבא ישראלים ואספקה של ציוד מאזור קיבוץ חולדה אל ירושלים.

באמצעות דרך בורמה הועבר ציוד רב לירושלים הנצורה: נשק ותחמושת, מזון, מים ודלק. כל אלה היו חיוניים להמשך קיומם של העיר ותושביה. הירדנים שלטו על קו המים שמוצאו במעיינות הירקון בראש העין, הסדר שלא ניתן היה לסמוך עליו. בירושלים עצמה הייתה מצוקת מים קשה, לכן הוחלט לערוך מבצע חשאי ולהניח קו צינורות חדש מחולדה, שיקבל את מימיו מן הקידוחים שליד קיבוץ נען. המבצע נשמר בסוד והסתיים במהירות שיא. לאחר כחודשיים בלבד הושלמה הנחתו של **"קו השילוח"** והחלו להזרים דרכו מים למשאבות שער הגיא. דרך בורמה שירתה את ירושלים הנצורה במשך כ-5 חודשים, עד שנסללה "דרך הגבורה" (מצומת נחשון עד לצומת שמשון) בדצמבר 1948.

(ערוך מתוך חוברת שביל גזר וויקפדיה)

לאחר קריאת הטקסט שוחחו ביניכם על השאלות הבאות:

1. מה הפך את קיבוץ חולדה למשמעותי בתקופת מלחמת העצמאות?
2. האם הכרתם קודם את השם "דרך בורמה"? מה למדתם חדש?
3. איך לדעתכם הרגישו החיים בקיבוץ בתקופה הזו?

תכננו והציגו הצגה קצרה המתארת את אחד מהאירועים שהתרחשו במקום זה לאורך השנים.

פתחיה

היישוב הוקם בשנת 1951 על אדמותיו של היישוב הערבי אל-נעני, שתושביו ברחו לאזור רמאללה, ירושלים וירדן במהלך מלחמת העצמאות. ליישוב הגיעו עולים מתוניסיה ובשלב מאוחר יותר הצטרפו לישוב עולים מאלג'יריה ומהודו. תחילה, נקרא היישוב "גזר 10". כיום, תושבי המושב עוסקים בעיקר בגידול ענבים ובעבודות חוץ. הענף המרכזי הוא הכרם. חלק מהתושבים עוסקים בעבודות שונות מחוץ ליישוב. ביישוב ישנו מועדון בו מתקיימות פעילויות תרבותיות. ביישוב פועלת היום תנועת הנוער "מכבי צעיר". בישוב מתגוררים כ900 תושבים.

משמר דוד

קיבוץ משמר דוד נוסד בדצמבר 1948 ע"י עולים מרומניה אשר השתכנו בישוב הערבי ח'ולדה. היה זה הישוב הערבי הראשון אשר נכבש ע"י כוחות ה"הגנה" במסגרת מבצע "נחשון", בתחילת אפריל 1948. הקיבוץ נקרא ע"ש הקולונל דוד מרכוס. בסוף שנות ה-50 החלו לבנות את הישוב החדש בגבעה שממערב לישוב הערבי ובתחילת שנות ה- 60 עברו אליו חברי משמר דוד. הגבעה המקורית, ממזרח לישוב, היא היום פינה קסומה, זרועת פסלים מעשי ידיו של חבר הקיבוץ, ונקודת תצפית ממנה נשקף נוף מרהיב. בשנת 2004 אישור המנהל הפיכתו של הקיבוץ ליישוב קהילתי, אשר בסוף התהליך אמור להכיל כ – 350 בתי אב. בכניסה ליישוב ממוקם אתר ההנצחה של חיל ההנדסה.
בקרבת היישוב נמצאת "מצבת הגבורה" לזכר הבקעת הדרך לירושלים במלחמת העצמאות – דרך בורמה. כיום מתגוררים בישוב כ1300 תושבים.

קיבוץ חולדה

מקור השם חולדה מהכפר הערבי בעל אותו שם אשר שכן מזרחית לקיבוץ (היום נמצא שם קיבוץ משמר-דוד). ראשיתו של הישוב היה כחווה חקלאית שהקימה ההסתדרות הציונית בשנת 1909 בשטח שהפך במשך השנים ל"יער הרצל" בחולדה. לחווה חקלאית הגיעו קבוצות אשר הבינו את עצמן להתיישבות, וכעבור זמן מה עברו למקום הקבע שלהם.
בשנת 1930 אנשי תנועת "גורדוניה" ולאחר כ- 7 שנים ביער חולדה נתקבלה החלטה ותקציב מההסתדרות הציונית וקבוצת חולדה עברה למקומה הנוכחי, כ 800 מ' מערבה מהיער.
חולדה כיום מונה כ 1,300 תושבים, בהם חברי קיבוץ ותושבי ההרחבה, כולם חברים באגודה הקהילתית.

פדיה

פְּדָיָה הוא מושב באזור השפלה. המושב משתייך לתנועת המושבים, והוא מושב חקלאי בעל חלקות אדמה גדולות. היישוב הוקם בשנת 1951 על אדמות שנרכשו על ידי קק"ל, יושב על ידי עולים מעיראק. שם הישוב נלקח מספר מלכים ב פרק כ"ג, פסוק ל"ו, שם השם פדיה מופיע כשם פרטי. בישוב פועלת כיום תנועת הנוער "מכבי צעיר". הישוב מונה כ 850 תושבים.

(המידע על הישובים ערוך מתוך ויקיפדיה ואתר המועצה)

מקטע 5: מסלול טיול מעינות גיבתון ועד בית הבאר בגני הדר

מערך 6

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (45-30 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. שיעור זה מתמקד בלימוד אודות שמורת הטבע "מעינות גיבתון" מכמה היבטים שונים: בע"ח, צומח, היסטוריה וארכיאולוגיה. שיעוד זה מכיל בתוכו מושגים שונים אותם אפשר ללמד ולהרחיב בדרכים שונות.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת "שביל גזר" בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה.

בנוסף, ישנה הצעה ללימוד בה יש צורך בשימוש במחשבים במידה ותבחרו את דרך לימוד זו, יש להתכונן בהתאם.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע החמישי של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 58-57. אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה. לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

- ← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?
- ← איזו שמורת טבע מופיעה במפה?
- ← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
- ← אילו מקורות מים נמצאים במפה (נחלים, מאגרים)?

← למצוא את פסי הרכבת שעוברים במפה
← אילו צבעים של סימוני שבילים מופיעים במפה?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרויות נוספות לביצוע שלב זה:** הנחו את התלמידים להתחלק לזוגות וכל פעם תלמיד אחד שואל שאלה על המפה והתלמיד השני מחפש את הדבר במפה. אפשרות נוספת לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת דף עליו כתובות הנחיות לחיפוש המידע במפה ועליהם למצוא את הדברים כמה שיותר מהר.

שלב ג: הקראת טקסט פתיחה למקטע
הקריאו את קטע הפתיחה הקצר המופיע בחוברת שביל גזר בעמוד 55. התייחסו לשאלות או שיתופים שעולים לתלמידים לאחר הקריאה.

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

חלק זה של המערך מתייחס לשמורת הטבע "מעינות גיבתון". לפני העברת המערך כדאי לקרוא וללמוד מעט על השמורה. אפשר למצוא מידע באתר רשות הטבע והגנים

♥ **הקדמה למורה:** שמורת הטבע מעינות גיבתון היא שמורה קטנה בשטח של 80 דונם הנמצאת בלב המועצה, בין כביש 6 לבין יציץ ומזכרת בתיה. השמורה נמצאת באזור בו מפלס מי התהום גבוה ובשילוב של שכבת סלע אטימה למים פורצים המים מעלה ויוצרים נוף של ביצות מליחות. בימי המנדט הבריטי יובשה הביצה באמצעות תעלות ניקוז וחורשת אקליפטוסים. בשנים האחרונות עברה השמורה תהליך שיקום משמעותי בו שוחזרו הביצות ושוקמו הצמחים בה. בינואר 2023 נפתחה השמורה מחדש והוקמו בה שבילי הליכה צפים מעל המים ומגדל תצפית מרשים.

שלב א: חיבור לידע קודם
הקרינו בכיתה סרטון קצר המציג את שמורת הטבע "עינות גבתון" https://www.youtube.com/watch?v=Vf5WjB4YaiY (אפשר למצוא סרטון אחר על פי החלטתכן). הנחו את התלמידים לבדוק מהם הדברים שהם רואים שקיימים בשמורה, מה הם רואים בעיניים שקיים שם.
לאחר הסרטון כתבו את דבריהם על גבי הלוח. הסבירו כי למרות שהשמורה נראית מאוד פשוטה ממבט על, בתוכה יש המון סודות והפתעות אותם הם תכף יגלו.

שלב ב: משימות חקר בקבוצות
חלקו את התלמידים ל-4 קבוצות עבודה (במידת הצורך אפשר לחלק ליותר קבוצות שיעבדו על משימות זהות). כל קבוצה תשב יחד סביב שולחן או באזור נפרד. חלקו לכל קבוצה דף מידע ואת הציוד הנדרש לה לביצוע המשימה על פי הכתוב. במידה ויש זמן אפשרו לכל קבוצה לחקור יותר מנושא אחד הקשור לתל.

1. **ההיסטוריה של שמורת מעינות גיבתון-** דף מידע, תחפושות ופריטי לבוש שונים
2. **הארכיאולוגיה של שמורת מעינות גיבתון-** דף מידע, חומרי יצירה: פלסטלינה/ חמר
3. **בעלי החיים בשמורת מעינות גיבתון-** דף מידע, טבלה, כרטיסיות להכנת משחק

4. **הצמחייה בשמורת מעינות גיבתון-** דף מידע, דף איור ביצה, כלי כתיבה.

שלב ג: הצגת תוצרים
אפשרו לכל קבוצה להציג את התוצרים אותם הכינו במהלך המשימה. הצגה, דגם של כד החרס, איור הצמחייה בביצה והמשחק אותו הכינו

שלב ד: חיבור לציר הזמן
בסיום הלימוד על סיפורי ההתיישבות גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את תל גיבתון- התיישבות לאורך הדורות, תל גזר.

← **אפשרויות להעמקה והרחבת הלמידה-** שמורת עינות גיבתון מקיימת בתוכה מארג עשיר של בעלי חיים וצמחייה ויוצרת מאין בועה ירוקה בין מסילות הרכבת וכבישים ראשיים. לשמורה משמעות חשובה בשמירה על המגוון הביולוגי ועל הטבע. אפשר להרחיב את הלמידה סביב בעלי חיים וצמחים בסכנת הכחדה/ מגוון ביולוגי/ מינים אנדמים ועוד.

❖ **אפשרות נוספת ללמידה- חקר מושג באמצעות שימוש במחשבים**
חלקו את תלמידי הכיתה לזוגות לעבודה משותפת. כל זוג תלמידים יבחר מושג אחד מתוך המידע על השמורה: צמח/ בעל חיים/ מושג ארכיאולוגי/ תקופה היסטורית. התלמידים יחפשו מידע באינטרנט על המושג אותו בחרו וימצאו תמונות של המושג ויכינו שקופית במצגת משותפת להצגה בכיתה. לאחר הכנת המצגת אפשרו לתלמידים להציג את השקופית בפני תלמידי הכיתה.

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים
מחלקים את הכיתה ל4-2 קבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד משני היישובים: גני יוחנן, כפר ביל"ו ויציץ ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודות הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

← **אפשרות להרחבה:** אפשר לערוך השוואה בין המושבים השונים מבחינת גודל, מספר תושבים, תנועות הנוער הקיימות בהם, ענפי חקלאות ועוד. ניתן לערוך את ההשוואה בטבלה בה כל תלמיד אוסף את המידע באופן עצמאי, תוך כדי הקשבה לקבוצות שנותנות את המידע על אחד היישובים או בעבודה קבוצתית בה כל הקבוצה חוקרת את כל היישובים ויוצרת ביניהם השוואה. לאחר מכן אפשר לדבר ולשוחח על תוצאות ההשוואה, למצוא מושבים דומים, למצוא מה השוני הבולט וכו'.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן
מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות נוספת ללמידה:**
← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.

← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע

הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע השני אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 57-62) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי

לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מחר העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

ההיסטוריה של תל גיבתון

תל גיבתון, או בשמו הנוסף תל מלוט הינה גבעה המתנשאת לגובה 81 מטר מעל פני הים. גבעה זו מזוהה עם הישוב הקדום גיבתון. תל זה נמצא במקום מאוד חשוב ומשמעותי- סמוך לדרך העתיקה שהובילה לתל גזר ולירושלים. גיבתון שהייתה גבוהה יחסית לאזור והשקיפה עליו הייתה חשובה ומשמעותית לצרכי הגנה וביטחון ונכבשה פעמים רבות לאורך ההיסטוריה.

גיבתון מוזכרת לראשונה כאחת הערים של תחותמס השלישי, מלך מצרים אשר כבש אותה מידי מלכי כנען בשנת 1647 לפני הספירה.

לאורך השנים חזרה גיבתון לידי ישראל והייתה בתחום נחלתו של שבט דן. אך בשלב מסוים הפלישתים משתלטים על האזור וגיבתון נופלת לידיהם. מלכי יהודה מסרבים להשלים עם אובדן הישוב ומנסים לכבוש את גיבתון לפחות פעמיים אך ללא הצלחה. בפעם הראשונה מנסה המלך נדב בן ירבעם לכבוש את גיבתון אך לא מצליח. כמה שנים לאחר מכן מנסה גם מלך בשם אלה לכבוש את הישוב.

(המידע לקוח מאתר רשות הטבע והגנים)

משימה:
לאחר שקראתם את המידע על ההיסטוריה של התל, תכננו הצגה בה תציגו את סיפורו של התל. התייחסו בהצגה לכיבושים שעבר ולחשיבותו הגיאוגרפית.

התמונה צולמה על ידי אבישי טייכר

ארכיאולוגיה בשמורת מעינות גיבתון

בשמורת מעינות גיבתון נמצא תל מלוט, תל זה מזוהה עם העיר הקדומה גיבתון. מהו תל? תל הוא שטח קרקע מוגבה, אשר נוצר כתוצאה מבניית יישובים באותו מקום במשך דורות רבים, כשכל שכבה נבנתה מעל חורבותיו של היישוב הקודם. באופן בנייה זה גובה פני השטח עולה, ונוצר תל. התל מורכב משכבות אחת על גבי השנייה. כאשר הן נחפרות מהשכבה המאוחרת הנמצאת במרום התל לשכבה הקדומה בתחתיתו. תלים רבים החלו במקום בו שכנה גבעה טבעית.

בשנת 2017 נערכה למרגלות התל חפירת הצלה, לרגל הנחת צינור דלק. בחפירה התגלו ממצאים המעידים על התיישבות אדם במקום כבר מהאלף ה-6 לפני הספירה ובהם כלי צור וכלי אבן ועצמות צאן ובקר. התגלו גם ממצאים מתקופות מאוחרות יותר, עד התקופה הביזנטית.

הממצא המרשים ביותר של החפירה היה קנקן חרס, שהכיל מטמון של כ-26 אלף מטבעות ברונזה. בדיקה מקדימה העלתה שהמטמון הוא מהמאות הרביעית והחמישית לספירה, אך נמצאו בו גם מטבעות קדומים יותר.

(המידע לקוח מאתרי רשות הטבע והגנים, למטייל בישראל, ויקיפדיה)

משימה: הכינו דגם של קנקן החרס שנמצא בחפירות בתל והמטבעות בתוכו. נסו לחשוב כיצד נראו המטבעות, מה היה חרוט עליהם. השתמשו בפלסטלינה או בחימר וצרו דגם כפי שאתם חושבים שכד החרס היה נראה.

התמונה צולמה על ידי ענת אביטל

הצומח בשמורת עינות גיבתון

בשמורת עינות גיבתון מגוון בתי גידול שונים: ביצה השומרת על מימיה כל השנה, אזורים מוצפים בעונות גשומות, **גדות** לחות וגדות יבשות. כל אלה מעניקים הזדמנות לקיומם של מיני צמחים רבים. בסקרים בוטניים שהתקיימו גילו בשמורה לפחות 178 מיני צמחים ובהם 13 מינים נדירים ושלושה מינים שנמצאים בסכנת הכחדה: געדת הביצות, ניסמנית קיפחת וגלדן מוארך.

כמה מינים מתפרצים או פולשים מאיימים על הצמחייה הטבעית בשמורה. הבולטים שבהם הם שיטה כחלחלה, קנה מצוי, אשל ופטל קדוש. צמחים אלה מציבים אתגר בפני מנהלי השמורה.

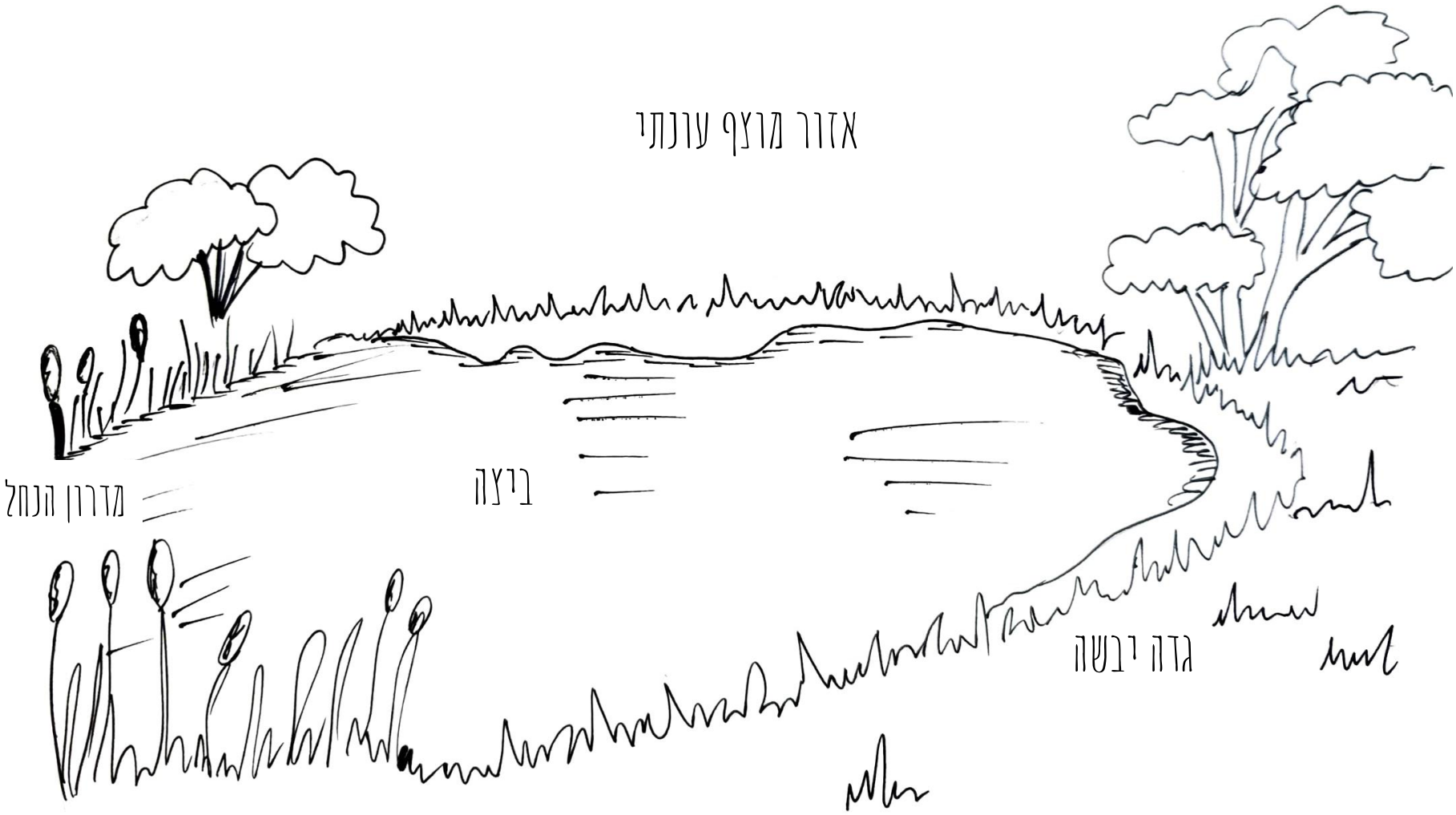
בשולי הבריכות צומחים חישות קנה מצוי וסוף מצוי וגושים של אגמון ימי וסמר מרצעני. ביניהם צומחים גרגיר הנחלים, ערברבה שעירה וערידת הביצות.
באזורי האחו המוצפים עונתית צומח קנה מצוי וסוף מצוי, סמר מרצעני ואגמון ימי, כמו גם ניסמנית קיפחת הנדירה. במדרון הנחל נפוצים פרעושית משלשלת ועבדקן מצוי. בערוץ הזרימה שולטים סוף מצוי, כף זאב אירופית, אגמון ימי וקנה מצוי.

(המידע לקוח מאתר רשות הטבע והגנים)

משימה:

לאחר קריאת המידע על הצומח בתל, נסו למקם את שמות הצמחים השונים במקום המתאים על גבי איור הביצה על פי הכתוב בטקסט.

קנה מצוי, פרעושית משלשלת, סוף מצוי, אגמון ימי, כף זאב אירופית, ניסמנית קיפחת נדירה, עבדקן מצוי

בעלי החיים בשמורת מעינות גיבתון

שפע המים והצמחייה הקיימים בשמורה יוצרים את התשתית לקיומו של עולם חי עשיר. בתעלות ובמקומות שבהם קיימת זרימה של מים, נפוץ מאוד החילזון - שחריר הנחלים ובבריכות הקבע נמצא חילזון נוסף שנקרא בועונית חדה וסרטן הנחלים. מעליהם מרחפים, בין השאר, שפירית אדומה, שפירית קיסרית ושפרירית הדורה.

החרקים הרבים משמשים מזון לארבעה בעלי חיים מקבוצת הדו־חיים – צפרדע הנחלים, אילנית מצויה, קרפדה ירוקה וטריטון הפסים הנדיר. במי הבריכות שוחים שני מיני דגים וגם צב ביצה מצוי. לשמורה הושב הדג לבנון הירקון, מין אנדמי (ייחודי) לישראל אשר היה כבר על סף הכחדה והושב לירקון ולגיבתון. עוד בעל חיים בסכנת הכחדה שהוחזר לשמורה הינו סוג של ברווז שנקרא "צולל הביצות". 22 צוללי ביצות גדלו בגן החיות התנכי בירושלים ושוחררו בשמורה במטרה שיבנו להם שם אתר קינון.

לגדות הקנים במעינות גיבתון חשיבות גבוהה כאתר מנוחה וקינון לציפורי שיר קטנות ביניהן קניות, צטיות וסבביים. למקום מזדמנים יונקים כדי לשתות מים ובהם חזיר־בר, שועל מצוי ותן זהוב.

לכל אלה מצטרפים עופות מים רבים. עם היציבים שבהם נמנים ברכיה, טבלן גמדי, סופית, אנפית לילה, אנפית בקר ושלדג לבן־חזה. בחורפים ובעונות הנדידה תמצאו כאן מיני ביצנית, חופית וחופמי, שלדג גמדי, פרפור עקוד, רלית וברודית וכן קורמורן גדול. סבך הצמחים מושך אליו ציפורי שיר קטנות ובהם דרור ספרדי, מיני גבתון ועפרוני.

(המידע לקוח מאתר רשות הטבע והגנים)

משימה:

לאחר קריאת המידע על בעלי החיים הרבים החיים בתל, השלימו את הטבלה הבאה על פי הקריטריונים השונים המופיעים בה. לאחר מכן הכינו משחק המשלב בתוכו את שמות בעלי החיים (רביעיות/ זיכרון/ דומינו) או כל רעיון נוסף העולה על דעתכם

חלזונות וסרטנים	דו חיים	עופות מים	יונקים	ציפורי שיר	עופות נודדים	שפרירים

גני יוחנן

גני יוחנן הוקם בשנת 1950 על ידי עולים חדשים יוצאי פולין ורומניה ששכנו במעברות בבית ליד ובנתניה. אליהם הצטרפו עולים מדרום אמריקה. הקבוצה הראשונה הייתה 10 גברים שהגיעו אל השטח והקימו בו 50 אוהלים. בהתחלה נקרא שם הישוב "גני יונה" ומאוחר יותר שונה לגני יוחנן. בתחילת הדרך לא היה פשוט, התושבים סבלו מהצפות בחורף, חדירות של מסתננים וגניבות רבות. רבים מהמתיישבים עזבו ובמקומם הגיעו עולים חדשים מטרפולי ומתימן. לאט לאט הישוב מתבסס על ענפי חקלאות שונים: רפתות, לולים, חממות ועוד.
כיום מתגוררים בישוב כ602 תושבים. רובם לא עוסקים בחקלאות אלא עובדים בערים הגדולות שליד הישוב.

כפר בילו

כפר בי"ל נמצא בסמוך לרחובות. שטח המושב מחולק לשניים: בי"ל א' ובי"ל ב'. המושב הוקם בשנת 1932 על ידי קבוצת פועלים בשם "חבורת הדרום". בקבוצה נמנו 30 משפחות ושם המושב נקבע לכבוד חגיגות 50 שנה לעליית אנשי תנועת בי"ל (בית יעקוב לבו ונלכה) שעלו מרוסיה.
בהתחלה ענפי החקלאות העיקריים היו לול, רפת ופרדס ולאחר מכן הגיעו מתיישבים חדשים ונוספו ענפי גידול חדשים של ירקות ופרחים.
כיום מתגוררים בישוב כ1200 תושבים.

יציץ

מושב יציץ הוקם בשנת 1950 על ידי עולים מטריפולי. מקור השם בפסוק "הבאים ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל" (ישעיהו, כ"ז, ו'), ממנו נלקח גם שם המושב הסמוך, ישרש. כיום מתגוררים בישוב כ850 תושבים.

מקטע 6: מסלול טיול משמורת הטבע עינות גיבתון לתל בטיח

מערך 7

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (45-30 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. בשיעור זה יפגשו התלמידים סיפורי התיישבות מרתקים שחלקם התרחשו עוד לפני קום המדינה, במהלך הקמתה ובשנים שלאחר מכן. במקטע זה יש התייחסות למושגים רבים ומיוחדים המתייחסים לאירועים שונים בתולדות ההתיישבות באזור המועצה.

לפני העברת השיעור חשוב לעבור על התוכן ולראות כיצד נכון להעביר את השיעור בכיתתכן. כיצד לחלק את השיעור מבחינת זמנים וקבוצות למידה.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת "שביל גזר" בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה. בנוסף בחלק מהשיעור יש צורך ב-4 מחשבים לצורך צפייה בסרטונים.

♥ **שימו לב:** לשיעור זה כדאי ומומלץ להזמין אורחים שיכולים להגיע ולספר את סיפורי ההתיישבות הראשונים. סבים וסבתות, הורים או דמויות משמעותיות אחרות. כדאי לבדוק אם יש תלמידים בכיתתכן מיישובים אלה ולבדוק אם אפשר להזמין אורחים לכיתה.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע השישי של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 68-67. אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה. לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?
← איזו שמורת טבע מופיעה במפה?
← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
← אילו מקורות מים נמצאים במפה (נחלים, מאגרים)?
← למצוא את פסי הרכבת שעוברים במפה
← היכן נמצאת במפה נקודת תצפית?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרויות נוספות לביצוע שלב זה:** הנחו את התלמידים להתחלק לזוגות וכל פעם תלמיד אחד שואל שאלה על המפה והתלמיד השני מחפש את הדבר במפה. אפשרות נוספת לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת דף עליו כתובות הנחיות לחיפוש המידע במפה ועליהם למצוא את הדברים כמה שיותר מהר.

שלב ג: הקראת טקסט פתיחה למקטע
הקריאו את קטע הפתיחה הקצר המופיע בחוברת שביל גזר בעמוד 65. התייחסו לשאלות או שיתופים שעולים לתלמידים לאחר הקריאה.

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

♥ **הקדמה למורה:** חלק זה של השיעור מתייחס למספר נושאים הקשורים להתיישבות: סלילת רכבות בתקופת המנדט הבריטי, נטיעת פרדסים, קיום חיים תחת שלטון זר ומציאת פתרונות ועליית הקהילה הקראית לארץ ישראל.
♥ חלק זה בנוי סביב דפי לימוד קבוצתיים. בכל דף ישנו קטע קריאה הנותן מידע על הנושא, משימת כתיבה, הזמנה לשיח קבוצתי, סרטון לצפייה ומשימות נוספות. יש צורך להתכונן לחלק זה של השיעור מראש ולהביא את הציוד והאביזרים הנדרשים (רשימת הציוד מופיעה מסודר בהמשך). כמו כן, באפשרותכן לבחור לא לבצע את כל המשימות בכל דף ולהנחות את התלמידים בהתאם להחלטתכן.

<u>רשימת ציוד על פי דפי הלימוד:</u>
1. <u>"תפוח הזהב"-</u> מחשב נייד, מילון כיס, תפוזים, בלונים, נרות, גפרורים, סכין
2. <u>הקהילה הקראית-</u> מחשב נייד
3. <u>תחנת הרכבת נענה-</u> מחשב נייד, חלקי מסילה להרכבה
4. <u>בית החמרה-</u> מחשב נייד, מילון כיס

שלב א: חיבור לידע קודם
אמרו בכל פעם מושג מתוך רשימת המושגים והנחו את התלמידים שאם המושג מוכר להם או שהם שמעו עליו כבר בעבר, שיעמדו במקום. לאחר כל מושג אפשרו לתלמיד שנעמד לומר מה ידוע לו על הנושא.

- תפוח זהב
- עלייה לארץ
- הבלאה
- המנדט הבריטי
- סליק
- תורה שבעל פה

- תורה שבכתב
- דוד בן גוריון
- העדה הקראית
- ארגון "ההגנה"

שלב ב: משימות חקר בקבוצות

חלקו את התלמידים ל-4 קבוצות עבודה (במידת הצורך אפשר לחלק ליותר קבוצות שיעבדו על משימות זהות). כל קבוצה תשב יחד סביב שולחן או באזור נפרד. חלקו לכל קבוצה דף מידע ואת הציוד הנדרש.

החליטו מראש אם כל קבוצה תעבוד רק על דף מידע אחד או יותר וחלקו את הזמן בכל תחנה בהתאם.

♥ שימו לב כי יש להכין מראש מחשב נייד בכל תחנה ולהעלות את הסרטון הנדרש על פי הכתוב בדף המידע.

שלב ג: הצגת תוצרים

בסיום הלמידה חזרו למליאה ואפשרו לקבוצות להציג דבר אחד שלמדו או הכינו במהלך הלמידה בקבוצות. את התוצרים השונים תלו על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

שלב ד: חיבור לציר הזמן

בסיום הלימוד על סיפורי ההתיישבות גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את הסיפורים: (תפוח הזהב- הקמת המדינה, הקהילה הקראית- קליטת עלייה, תחנת הרכבת- הקמת המדינה, בית החמרה- הקמת המדינה)

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים

מחלקים את הכיתה ל5 קבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד היישובים: קיבוץ נען, סתריה, רמות מאיר, גני הדר, מצליח ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודות הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

← **אפשרות להרחבה:** אפשר לערוך השוואה בין המושבים השונים מבחינת גודל, מספר תושבים, תנועות הנוער הקיימות בהם, ענפי חקלאות ועוד. ניתן לערוך את ההשוואה בטבלה בה כל תלמיד אוסף את המידע באופן עצמאי, תוך כדי הקשבה לקבוצות שנותנות את המידע על אחד היישובים או בעבודה קבוצתית בה כל הקבוצה חוקרת את כל היישובים ויוצרת ביניהם השוואה. לאחר מכן אפשר לדבר ולשוחח על תוצאות ההשוואה, למצוא מושבים דומים, למצוא מה השוני הבולט וכו'.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן

מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות נוספת ללמידה:**

← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.

← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע

הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע השני אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 65-76) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל/ מושגים שונים המופיעים בחוברת ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי

לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מכן העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

הקהילה הקראית

ביהדות ישנם גישות וזרמים שונים. יש כל מיני פרשנויות שונות המסבירות ביצד יש לנהוג ולחיות כיהודי.

היהדות הקראית, כשמה כן היא - מבוססת על המקרא, ועל השאיפה לקיים את חוקי התורה, על פי התורה שניתנה למשה רבנו במעמד הר סיני, ועל פי שאר דברי הנביאים ששלח אלוהים לעם ישראל. בכך, מהווה התנ"ך, את מקור הסמכות הדתי היחידי לעם ישראל.

כלומר, היהודים הקראים מנהלים את אורח חיים ואמונתם על פי הדברים הכתובים בתנ"ך ולא על פי פרשנויות או כתבים שנוספו מאוחר יותר. הקראים אינם מקבלים את "התורה שבעל פה" כסמכות המחייבת אותם לנהוג על פיה.

היהודים הקראים מאמינים כי כל יהודי צריך לקרוא וללמוד את התורה היטב ולפרש אותה בעצמו. על כל אחד מוטלת החובה להחליט מה הפירוש הנכון כי הוא אחראי למעשיו והוא זה שצריך לבחור את הדרך הנכונה.

אורח החיים הקראי דוגל בשיוויון בין נשים לגברים, לבית הכנסת נכנסים יחפים ונקיים, הנשים מתפללות באותו חלל עם הגברים ומקיימים את מצוות התורה שבכתב. מבחינת חגים ומועדים, הקראים משתמשים בלוח שנה שאינו קבוע ומבוסס על חשבון אלא על "ראיית הירח"- היום שבו נראה סהר הירח בפעם הראשונה בחודש, אחרי שהירח הקודם נעלם, נקבע בראש חודש. התפילה ביום שבת היא כשעתיים וחצי, ובכלל, לקראים יש שתי תפילות ביום, ללא תפילת מנחה.

(הטקסט ערוך מתוך חוברת שביל גזר ומאתר היהודת הקראית העולמית)

צפו בסרטון- "מי אנחנו היהודים הקראים"

https://www.youtube.com/watch?v=LQnPL

דומה ושונה:

נסו למצוא נקודות דמיון ושוני בין היהדות הקראית ליהדות אותה אתם מכירים:

דומה	שונה

מה הקשר בין דוד בן גוריון ומושב מצליח?

קראו את הסיפור המופיע בחוברת 'שביל גזר' עמוד 76 למעלה.

שוחחו ביניכם על הנושאים הבאים:

1. האם אתם מסכימים עם בן גוריון שחשב שנשים צריכות להתגייס לצבא וללמוד להגן על עצמן? מדוע?
2. במכתבו נתן בן גוריון דוגמאות לנשים חזקות מהתנ"ך שהיו בעלות תפקידים חשובים ומשמעותיים.
   א. איזה נשים מהתנ"ך אתם מכירים שהיו משמעותיות?
   ב. מי הן הנשים בחייכם היום שמשמעותיות לכם ובמה?

תחנת הרכבת "נענה"

הרבה גילגולים עבור על תחנת נען (נענה) הישנה שנוסדה ב1920. התחנה, ששוכנת בתחום החוצץ בין חלקו המזרחי של קיבוץ נען ובין חלקו הצפוני של המושב יציץ, הייתה חלק מרכזי בקו הרכבת בצומת הדרכים בין באר שבע לירושלים, וזאת כחלק מקווי הרכבת אותה בנה השלטון הבריטי בארץ ישראל. התחנה הוקמה בתחנת משא של הרכבת להובלת תוצרת חקלאית ופירות הדר מפרדסי הסביבה.

לאחר מספר שנים החלה התחנה לשמש כתחנת נוסעים עבור תושבי האזור, כך שבשנות הארבעים עצרו בתחנה שלוש רכבות מדי יום, בבוקר, בצהריים ובערב. בשנות השישים הגיעה התחנה לשיא כשיותר מ-20 רכבות ביום עברו בה- חלק בדרך לבאר שבע וחלק בדרך לירושלים.

בשנת 1922 הוחלט להפסיק את פעילות התחנה והרכבות פסקו מלעצור בה. לצד המבנה שנשמר בצורה טובה קיים שריד ממגדל המים שפעל לצד התחנה ושימש למילוי דוד המים של קט הקיטור, אשר משך את קרונות הרכבת על המסילה הסמוכה. כיום לא ניתן להיכנס למבנה ובשום אופן לא ללכת על מסילות הרכבת משום הן פעילות ורכבות חולפות בהן.

(הטקסט ערוך מתוך חוברת שביל גזר, צילום התמונה: אפי אליאן)

צפו בסרטון- "רכבות בישראל" באתר ברייגפופ

https://il.brainpop.com/category_54/subcategory/_820/subjects_4968

שוחחו ביניכם על הנושאים הבאים:

1. למה תחנת הרכבת בנען הייתה חשובה לתושבי האזור?
2. למה לדעתכם פסקה עצירת הרכבת בתחנת נען?
3. כיצד השתכללה והשתנתה הרכבת לאורך השנים?

רכבת או רכב?

ערכו השוואה בין שימוש ברכבת לעומת שימוש ברכב פרטי ונסו למצוא את היתרונות בכל אחד מכלי התחבורה.

לבסוף ערכו הצבעה קבוצתית ובחרו יחד את כלי התחבורה שלדעתכם עדיף.

בונים רכבת

השתמשו בחלקי המסילה שלפניכם ובנו את מסילת הרכבת המוצלחת בעיניכם.

"תפוח הזהב"

תַּפּוּז הוא פרי הדר עגול, שצבעו כתום וטעמו חמוץ מתוק. בתוכו בדרך כלל יהיו 10 פלחים, שעוטפת אותם מעין ציפה לבנה ודקיקה. ככל הנראה מקורו של התפוז הוא בהכלאה טבעית בין שני פירות הדר שמקורם בסין: הראשון הוא ה"פומלו" והשני הוא "מנדרינה".

את זן התפוז המתוק הצמיחו לראשונה בספרד ועם השנים הוא הפך לזן הנפוץ ביותר של הפרי. התפוז המתוק הזה צומח בגדלים ובצבעים שונים, בהתאם לתנאי הגידול שלו. כיום, התפוז הוא אחד מפירות ההדר הנפוצים ביותר.

בזכות דמיונו של הפרי לתפוח עץ וצבעו הזהוב נולדה המילה תפוז, מראשי התיבות של "תפוח זהב". הקיצור של "תפוח זהב" למילה האחת תַּפּוּז בא בעצת הבלשן יצחק אבינרי בשנת 1932 ועורר בתחילה לא מעט התנגדות.

התפוז היה בעבר מהגידולים החקלאיים הנפוצים ביותר בארץ ישראל. את עצי התפוז הביאו לארץ ישראל סוחרים פורטוגליים, לפני מאות שנים.

התפוזים גדלו בפרדס, אך מעבר למראה הפסטורלי, הפרדס היה עבור רבים מבוני היישוב מפעל כלכלי ארגוני וחברתי, שסביבו התפתחו מושבות, קיבוצים, מושבים וערים שונות. הפריצה הגדולה שלו החלה רק בסוף המאה ה-19 בנטיעתו של "פרדס מונטיפיורי", שהיה הפרדס הראשון. ענף הפרדסנות התפתח בעקבות הקמתה של פתח תקווה, אם המושבות, שסביבה ניטעו פרדסים רבים, הוקמה אגודת "פרדס", ויותר ויותר ישראלים החלו להתמחות בענף והתגאו בעבודה עברית. ב-1904 הגיעו לארץ כמה וכמה בעלי הון יהודים שהחליטו להשקיע את כספם בזהב הכתום. לאט לאט שטחי הפרדסים החלו לגדול, כולל השטחים לצד המושבה הצעירה רחובות, שזכתה לכינוי "עיר ההדר".

גידול התפוז זקוק לאקלים חמים. החשש המרכזי הוא מפגיעת קור שעשויה להביא לחיסול מטע תפוזים שלם. האקלים הים תיכוני מתאים ביותר לגידול תפוזים ואכן הגידול נפוץ במדינות הים התיכון ובמדינות אחרות בהן יש אקלים מסוג זה.

לתפוז יתרונות בריאותיים רבים: הוא מכיל ויטמינים, סיבים תזונתיים ומינרלים חיוניים.

(הטקסט ערוך מתוך חוברת שביל גזר ומאתר אאוריקה)

מחפשים במילון:

1. פלחים
2. הכלאה
3. זן
4. בלשן

תפוז=

תפוח+ זהב

נסו למצוא שמות נוספים של פירות או חפצים המורכבים משתי מילים.

ניסויים עם תפוזים

צפו בשני הניסויים עם קליפות התפוזים ונסו אותם בעצמכם (בנוכחות ועזרת מבוגר)
<u>ציוד נדרש:</u> תפוז, בלון, נר, גפרורים, סכין

- זיקוקים מקליפות תפוזים (מבון דוידסון): https://did.li/QzATY
- איך לפוצץ בלון עם קליפת תפוז (מבון דוידסון): https://did.li/idGCN

שוחחו ביניכם על הדברים הבאים:

1. מה גיליתם חדש על התפוז שלא ידעתם קודם?
2. נסו לחשוב מה היתרונות בנטיעות פרדסי תפוזים על פני גידול חקלאי אחר
3. מה דעתכם על השם "תפוז"? מדוע בחרו דווקא את השם הזה? נסו לחשוב על שם נוסף לפרי.

בית הסודות של קיבוץ נען

בית הסודות של קיבוץ נען אחד המקומות הייחודיים בקיבוץ, מאלה המספרים את ההיסטוריה המרתקת של המקום, הוא "בית החמרה", שנבנה בראשית שנות הארבעים. באותה תקופה שררה מצוקת דיור בנען, וחברי הקיבוץ גרו באוהלים, בצריפונים ובסככות עץ. מצב זה הוביל את יבה בן-אברהם ופנחס גתי לרעיון לבנות למשפחותיהם בית, דבר שהיה חריג ביותר באותה תקופה. המשפחות פנו למזכירות ולאסיפת הקיבוץ וביקשו אישור לבניית הבית.

הימים ימי טרום הקמת המדינה, ימי שלטון המנדט הבריטי, סליקים רבים שהקים ארגון "ההגנה" היו פזורים בקיבוצים ובמושבים, ורבים מהם בנען. הסליק המרכזי בנען שכן מתחת לפרדס שנגדע. מעטים מחברי הקיבוץ ידעו על קיומו. לאחר דיונים רבים הסכימה האסיפה לאשר את בניית הבית מחוץ לגדר המשק של אז, בשטח שמעל הסליק החבוי, כדי לכסות עליו. הבנייה אושרה בכפוף לכך שתתקיים לאחר שעות העבודה וללא מימון כספי מהקיבוץ.

הבית נבנה מאדמת חמרה, מים וקש שהיו בנמצא בנען. המסגרים של נען יצרו מנגנון מתוחכם להסתרת הכניסה לסליק. מעל מנגנון הפתיחה הסודי נבנתה בריכת דגים פסטורלית, וידית הפתיחה הוסתרה בברז המים שבמרכז הבריכה. מעל הסליק נבנו השירותים במטרה להסתיר את הכניסה אליו. ואכן, במהלך השבת השחורה, ביוני 1946, פשטו יחידות הצבא הבריטי על המשק בחיפוש אחר נשק, אך הסליק המרכזי לא נתגלה. בנען לא מצאו נשק. עם פרוץ מלחמת העצמאות ניתנה הוראה מ"ההגנה" להעביר את הנשק שבסליק לידי הכוחות שנלחמו במבצע נחשון, והסליק שינה את ייעודו והפך לחדר קשר שהפעילו אלחוטאיות מהקיבוץ. בתום המלחמה נחשף סודו של הסליק. ב-1990, יובל השישים לנען, הפכו בית החמרה והסליק שבתוכו למוזאון לנען במערכות ההגנה והביטחון ובחיי היומיום בעשרים השנים הראשונות (1929-1949).

(הטקסט ערוך מתוך חוברת שביל גזר)

המחלקה לחפצים מיוחדים

צפו בפרק 16 דקות 05:40-8:30 https://did.li/EHjIw

שוחחו ביניכם על הדברים הבאים:

1. למה חברי המחתרות היו צריכים לבנות מקומות מסתור?
2. מה הסתירו בסליקים?
3. איך לדעתכם הרגישו האנשים שידעו על הסליקים והיו צריכים לשמור עליהם בסוד?

מחפשים במילון:

1. סליק
2. מסגר
3. חמרה
4. טרום

פינת לשון:

1. מצאו את שורש המילה "סליק"
2. מצאו עוד 4 מילים ממשפחת המילים
3. חברו משפט לכל מילה שמצאתם

נען

קיבוץ נען הוקם עוד לפני הקמת מדינת ישראל, בשנת 1930 על ידי חברי תנועת הנוער העובד. הוא הוקם על ידי חברים בתנועה מתל אביב שבקשו לעבוד בחקלאות והחלו בקיץ 1926 בעבודות הבציר ברחובות. במהלך השנים נוספו אליהם חברים רבים. בהתחלה היה שמו של הקיבוץ "קבוצת הנוער העובד נענה" על שם הכפר הערבי הסמוך. ומשנת 1936 נקרא נען. שטח הקיבוץ כ7500 דונם. בעבר היו בקיבוץ פרדסים, מסגריה, רפת, לול, דיר, מוסך, נגריה, כרמים ומטעים. היום קיימים בקיבוץ גידולי שדה ומטעים וענפי משק נוספים בשיתוף עם קיבוצים אחרים. בשנת 1937 הוקם בקיבוץ מפעל לתבניות מתכת וייצור עגלות וכעבור שנה שינה המפעל את ייעודו למפעל לייצור ממטרות ובהמשך קיבל את השם: "נען מוצרי השקיה". לקיבוץ נוספו תושבים רבים במהלך השנים ומתקיימות בו מסורות תרבותיות רבות שנים סביב חגי ישראל, קבלות שבת, ערבי בר ובת מצווה ועוד. בקיבוץ מתגוררים כיום כ-1700 תושבים.

גני הדר

הישוב גני הדר הוקם לפני קום המדינה בשנת 1928. קבוצת יהודים מניו-יורק ופילדלפיה אשר התאגדו יחד ורכשו את אדמות הישוב מערביי הכפר נענה. גני הדר הוא היישוב הראשון שהוקם בתחום המועצה האזורית גזר. בנובמבר 1930, קבוצה של הנוער העובד והלומד אשר מנתה ארבעים ושניים נערים ונערות, שהייתה באותה העת עם מייסדי גבעת ברנר, עלתה להתיישב בסמיכות מכיוון שחבריה קיבלו עבודה בגני הדר בנטיעות, חפירת בארות ושמירה. כיום היישוב מוגדר כיישוב קהילתי כפרי ואדמותיו פרטיות. בישוב מתגוררים כ400 תושבים. תושבי המקום מקצתם צאצאי המייסדים ומתיישבים חדשים מחוייבים לשמור על צביונו הכפרי של הישוב חלק קטן מהישוב מתפרנס מחקלאות ורובו ממקצועות חופשיים.

סתריה

מושב סתריה הוקם בל"ג בעומר בשנת 1949 על ידי 95 משפחות עולים מרומניה ופולין שעלו לארץ ממחנות המעצר בקפריסין. אלו היו פליטים ניצולי שואה, יוצאי רומניה, פולניה והונגריה.
ארגון בשם "עולי קפריסין" שהוקם עוד במחנות שם, עזר למתיישבים הראשונים להגיע לארץ הטרייה וללמוד ליישב אדמה לצורך חקלאות. במהלך השנים הצטרפו לתושבי היישוב עולים מהונגריה ותושבי הארץ. המקום קיבל את שמו "סתריה" שמבוסס על השם הקודם, ופירושו: סתר=חסות יה=ה', "תחת חסות ה'". בשנת 1990 החלו לרקום עור וגידים תכניות להרחבת הישוב והקמת "שכונת הבנים", ומשנת 1994 השכונה החלה להתאכלס על ידי הבנים הממשיכים. כיום המושב מונה כ 250 משפחות וכ1000 תושבים. כמחצית מהן באזור המשקים החקלאיים, ומחציתן בשכונת הבנים, ה"הרחבה". במושב פועלים שני גני ילדים של המועצה האזורית גזר ושני פעוטונים, כמו גם שבט צופים מפואר המונה מעל ל 80 חניכים ומדריכים. בשטחי המושב פועל משנת 2005 בית הספר היסודי קהילתי "גוונים". חיי התרבות במושב עשירים ומגוונים, כוללים מועדון זמר, ערבי שירה וגלריית המציגה את עבודותיהם של אומני סתריה: ציירים, פסלים, קרמיקאים, צלמים ועוד. חקלאי המושב מתפרנסים מגידול פרחים, הדרים, לולים, מטעי זיתים,פסיפלורה, יקב בוטיק, וחוות סוסים. בנוסף קיים במקום ספא.

רמות מאיר

מושב רמות מאיר הנו מושב עובדים הנמצא כ 4 ק"מ דרומית מזרחית לרחובות. המושב משתייך לתנועת המושבים וקרוי על שמו של דר' מאיר רוזוב עסקן יהודי ציוני מארה"ב אשר תרם את הכסף לרכישת האדמות עליהן הוקם המושב. רמות מאיר הוקם בשנת 1949 על ידי קבוצת חיילים משוחררים. לאחר 15 שנה התפרק המושב ונינטש כמעט לגמרי, פרט למספר מצומצם של משפחות (כ- 3 עד 4 משפחות) שנותר במקום. בשנת 1968 הוקם בפריס גרעין עליה השייך לתנועה ציונה. גרעין זה עלה בשנת 1969 ארצה ויישב מחדש את רמות מאיר. בתחילת דרכו, התקיים רמות מאיר מענפי חקלאות. עד סוף שנות ה-90 ענפי החקלאות העיקריים היו לולים וחממות ורדים.
ברמות מאיר יש עדיין מספר תושבים העוסקים בחקלאות פעילה של חממות, מטעים ופטריות.
רמות מאיר ממוקם בסמוך לישובים גני הדר קיבוץ נען ויציץ. בשטחי ישובים אלו היה בעבר ישוב ערבי עתיק העונה לשם נענה, ממנו נגזר שם הקיבוץ נען. נענה הוקם על חורבותיו של ישוב ביזנטי עתיק ולפיכך ניתן גם היום למצוא בפרדסי המושב אבני פסיפס, זכוכית ביזנטית וחרסים מתקופות השונות. דרום מזרחית למושב נמצאת שמורת טבע ירוקה ויפה בשם "עינות גיבתון". מעל עינות גיבתון מצוי תל כנעני אשר בחפירות שהיו בו נימצא מטמון מטבעות הגדול ביותר שנמצא בארץ.
כיום מתגוררים ביישוב כ800 תושבים.

מצליח

מצליח הוא מושב עובדים להתיישבות שיתופית, אשר נוסד בשנת 1950 דרומית לעיר רמלה. המושב נקרא על שם החכם היהודי הקראי סהל בן מצליח הכהן, אשר התגורר ברמלה ושלח איגרות לכל קהילות התפוצות, קראים ורבניים, ולבוא ולהתיישב בארץ ישראל, לשם קירוב הגאולה, ולמעשה היה מראשי הציונות הקדומה.
ראשית דרכו של המושב בקבוצת עולים יוצאי מצרים, שהמכנה המשותף שלהם היה אמונתם בדרכי מקרא בלבד, כלומר היותם יהודים קראים. בטרם עלייתם להתיישבות במושב השתכנו העולים במחנה העולים פרדס-חנה, והם אורגנו לקבוצה שמטרתה להתיישב במושב חקלאי על ידי החכם עמנואל בן משה מסעודה, אשר כיהן מאוחר יותר בתפקיד רב המושב.
העולים לא עסקו בחקלאות בארץ מוצאם ורובם ככולם עסקו בצורפות ובמסחר, כך שידע בחקלאות לא היה מצוי בידם. ואולם מתוך ציונות ואהבת המולדת החדשה לקחו העולים על עצמם את האתגר לבוא ולהתיישב בישוב חקלאי על אף הקשיים שבדרך. בסיוע הסוכנות אשר נתנה לכל משק פרה ועֵזה, החלו העולים לכלכל את עצמם. תחילה עבדו במושבי האזור בפרדסים, ומאוחר יותר פיתחו בעצמם את המשק החקלאי האישי, ובנוסף נטעו פרדס משותף בשטח של כ-500 דונם.
בשנת 1955 הביאה הסוכנות היהודית עולים חדשים ממרוקו, ולאחר מכן גם מהודו ומתפוצות נוספות. כיום בישוב המשקי ובהרחבות ישנם תושבים מרוב תפוצות ישראל ומתגוררים במושב קראים ושאינם קראים.

מקטע 7: מסלול טיול כפרי בין שני יישובים וסיפורים – קיבוץ נצר סירני ומושב ישרש

מערך 8

מטרות השיעור

- ✓ זיהוי והתמצאות במפת המקטע ומוקדי העניין השונים בה.
- ✓ הכרת סיפורי ההתיישבות במקטע וחיבורם לציר הזמן.
- ✓ הכרת יישובי המועצה השוכנים לאורך המקטע.
- ✓ כתיבת חידות על המקטע.

מבנה השיעור (90 דק'):

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')
חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')
חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')
חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

דגשים לקראת השיעור:

שיעור זה בנוי עבור 90 דקות. בשיעור זה יפגשו התלמידים את סיפור עלייתם של יהודי מרוקו והתיישבותם בארץ ישראל. במקטע זה יש התייחסות למושגים רבים ומיוחדים המתייחסים לאירועים שונים בתולדות ההתיישבות באזור המועצה.

לפני העברת השיעור חשוב לעבור על התוכן ולראות כיצד נכון להעביר את השיעור בכיתתכן. כיצד לחלק את השיעור מבחינת זמנים וקבוצות למידה.

לצורך העברת השיעור יש לדאוג שלכל תלמיד/ זוג תלמידים תהיה חוברת "שביל גזר" בה יוכלו להשתמש בתהליך הלמידה. בנוסף בחלק מהשיעור יש צורך ב-4 מחשבים לצורך צפייה בסרטונים.

- ♥ **שימו לב:** לשיעור זה כדאי ומומלץ להזמין אורחים שיכולים להגיע ולספר את סיפורי ההתיישבות הראשונים. סבים וסבתות, הורים או דמויות משמעותיות אחרות. כדאי לבדוק אם יש תלמידים בכיתתכן מיישובים אלה ולבדוק אם אפשר להזמין אורחים לכיתה.

הכנות לפני השיעור- הכנת ציר זמן: את מערכי השיעורים של המקטעים השונים מלווה ציר זמן:

התיישבות לאורך הדורות - תקופת גזר - הקמת המדינה 1948 - קליטת עלייה - התיישבות חדשה

הכינו את ציר הזמן ותלו אותו על גבי לוח הקיר בכיתה. בכל שלב של הלמידה הוסיפו את הסיפורים הנלמדים ואת שמות היישובים אל התקופה בציר הזמן אליה הם שייכים.

מהלך השיעור:

חלק 1 – מפת המקטע (15 דק')

שלב א: התבוננות במפה

ספרו לתלמידים כי היום הם יפגשו ויכירו את המקטע השביעי של שביל גזר. הנחו אותם לפתוח את חוברת שביל גזר בעמודים 81-82. אפשרו לתלמידים כמה דקות להתבונן באופן עצמאי בשני עמודים אלה- להסתקרן, לראות, לגלות דברים, לחפש מידע באופן עצמאי, להתעניין במפה. לאחר כמה דקות אפשרו לתלמידים לשתף בדברים אותם ראו או גילו בזמן התבוננות זה.

שלב ב: איתור מידע על גבי המפה

הנחו את התלמידים למצוא את נקודות העניין השונות על גבי המפה:

← אילו ישובים מופיעים על גבי המפה?
← אילו ערים גדולות מופיעות במפה?
← מהם מספרי הכבישים העוברים ליד מקטע זה?
← אילו מקורות מים נמצאים במפה?
← לכמה חלקים מחולק המקטע? לעקוב עם האצבע אחרי תוואי השביל.

❖ **אפשרויות נוספות לביצוע שלב זה:** הנחו את התלמידים להתחלק לזוגות וכל פעם תלמיד אחד שואל שאלה על המפה והתלמיד השני מחפש את הדבר במפה. אפשרות נוספת לחלק את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת דף עליו כתובות הנחיות לחיפוש המידע במפה ועליהם למצוא את הדברים כמה שיותר מהר.

שלב ג: הקראת טקסט פתיחה למקטע

הקריאו את קטע הפתיחה הקצר המופיע בחוברת שביל גזר בעמוד 79. התייחסו לשאלות או שיתופים שעולים לתלמידים לאחר הקריאה.

חלק 2 – סיפורי התיישבות (30-45 דק')

סיפור יהודי מרוקו וההתיישבות במושב ישרש

שלב א: חיבור למושג "ציונות"

חלקו את התלמידים לקבוצות עבודה בנות 4-6 משתתפים. חלקו לכל קבוצה דף 3A או פלקט נייר והנחו אותם לכתוב או לצייר על גבי הנייר את כל הדברים שהם אוהבים בארץ ישראל ואת הדברים המיוחדים שיש בה. לאחר מכן אפשרו לכל קבוצה לשתף את הכיתה בדברים אותם כתבו וציירו על גבי הדף. נסו לבדוק יחד עם התלמידים אם יש דברים מסוימים שחוזרים על עצמם בין הקבוצות, כתבו את הדברים על גבי הלוח.

בסיום הפעילות תלו את תוצרי הקבוצות על גבי הלוח הכיתתי המלווה את תהליך הלמידה.

❖ **אפשרות נוספת:** בכל פעם אפשרו לאחד התלמידים לומר בקול רם דבר שהוא אוהב בארץ ישראל, כל מי שמסכים עם מה שנאמר נעמד גם הוא במקום.

שלב ב: הגדרת המושג ציונות

כתבו על הלוח את הגדרת המושג ציונות: הציונות היא תפיסת עולם, אמונה המבטאת את שאיפתו של העם היהודי להקים מדינה יהודית בארץ ישראל ולהתיישב בה.

הסבירו לתלמידים בקצרה ובאופן המתאים לכן מהי ציונות (לא צריך להעמיק) הסבירו את הקשר בין אהבת הארץ והאחריות כלפיה לבין המושג ציונות.

- ציונות מהמילה "ציון" שמה של ירושלים במקרא
- הציונות מאמינה שכל היהודים צריכים לשוב אל ארץ ישראל ולא להישאר בגולה
- בניית חברת מופת, המבוססת על צדק חברתי ושוויון
- עידוד העלייה לארץ וקיבוץ גלויות
- החייאת השפה העברית

שלב ג: העלייה ממרוקו

- הסבר למורה: בהמשך המערך מופיעים 4 סיפורי עלייה של יהודי מרוקו לישראל. הסיפורים לקוחים מתוך אתר הקשר הרב דורי. בחרו את הדרך המתאימה ביותר עבור תלמידים הכיתה שלכן להיכרות עם הסיפורים.

אפשרות 1: חלקו את התלמידים ל-4 קבוצות עבודה. כל קבוצה מקבלת את אחד מהסיפורים. על גבי הלוח כתבו שאלות מנחות לעבודה עם הטקסט:

1. קראו את סיפור העלייה
2. נסו למצוא או לחשוב מה היו הסיבות בסיפור שהובילו את המספר לרצות לעלות לארץ ישראל
3. מה היו הקשיים בדרך ממרוקו לישראל
4. חפשו וסמנו הטקסט משפט אחד שלדעתכם הוא המשמעותי והמיוחד ביותר בסיפור.

אפשרות 2: עבודה בזוגות. חלקו לכל זוג את אחד מסיפורי העלייה. הנחו את התלמידים לקרוא יחד את הסיפור ולכתוב שאלות לריאיון עם הדמות המספרת.

אפשרות 3: במליאה של כל הכיתה, הקריאו בכל פעם את אחד מהסיפורים. לאחר מכן נהלו דיון עם התלמידים:

- מה לדעתכם מיוחד בסיפור שקראנו?
- מה היו הסיבות לרצות לעלות לישראל?
- מה היו הקשיים? איך הם התמודדו איתם
- האם זהו מעשה ציוני לדעתכם?

שלב ד: חיבור לסיפור היישוב ישרש ולציר הזמן

לאחר ההיכרות עם סיפורי העלייה, הקריאו את הסיפור של ישרש שמופיע בעמוד 84 בחוברת 'שביל גזר'. אפשרו לתלמידים לשתף במחשבות ורעיונות שעולים להם בעקבות הקטע.
לאחר מכן גשו לציר הזמן הכיתתי ואפשרו לתלמידים לבחון היכן למקם את העלייה ממרוקו (קליטת עלייה).

חלק 3 – נעים להכיר! יישובי המועצה (15 דק')

שלב א: הכנת תעודת זהות לישובים

מחלקים את הכיתה לקבוצות. כל קבוצה מקבלת מידע על אחד היישובים: קיבוץ נצר סירני וישרש ומכינה תעודת זהות המציגה את היישוב: מתי הוקם, היכן נמצא, כמה תושבים מתגוררים בו, תנועת נוער ועוד. אפשר להשתמש במחשבים כדי לחפש מידע נוסף ותמונות. את תעודות הזהות תולים על לוח הקיר המלווה את תהליך הלמידה.

← **אפשרות להרחבה:** אפשר לערוך השוואה בין המושבים השונים מבחינת גודל, מספר תושבים, תנועות הנוער הקיימות בהם, ענפי חקלאות ועוד. ניתן לערוך את ההשוואה בטבלה בה כל תלמיד אוסף את המידע באופן עצמאי, תוך כדי הקשבה לקבוצות שנותנות את המידע על אחד היישובים או בעבודה קבוצתית בה כל הקבוצה חוקרת את כל היישובים ויוצרת ביניהם

השוואה. לאחר מכן אפשר לדבר ולשוחח על תוצאות ההשוואה, למצוא מושבים דומים, למצוא מה השוני הבולט וכו'.

שלב ב: מיקום היישובים על גבי ציר הזמן

מקמו את הישובים על פי שנת הקמתם על גבי ציר הזמן.

❖ **אפשרויות נוספת ללמידה:**

← אם בכיתת החינוך שלכן יש תלמידים מהיישובים הקשורים למקטע, אפשר מראש לבקש מהם להזמין הורים או בני משפחה שיכולים לספר על היישוב והקמתו.

← בתחילת לימוד התכנית, לחלק את 25 יישובי המועצה כך שכל תלמיד או זוג תלמידים יקבל יישוב אחד אותו הוא צריך להציג לכיתה בזמן המתאים. התלמידים קוראים על היישוב, בוחרים מה הם רוצים להציג ולספר ומביאים את המידע לכיתה בכל דרך שיבחרו.

חלק 4 – כותבים חידות (15 דק')

שלב א: כתיבת חידות על המקטע

הנחו את התלמידים כי כעת עליהם לכתוב חידות על המקטע השני אותו הכרנו היום. את החידות כותבים על פי מה שכתוב בחוברת 'שביל גזר' (עמודים 87-79) כך שהתשובה לחידה צריכה להופיע בחוברת עצמה. אפשרו לתלמידים לעבוד לבד או בזוגות והנחו אותם לכתוב 5-10 חידות שונות. החידות יכולות להתייחס לישובים/ אתרים/ שמות של מקומות בשביל/ סיפורים מהשביל/ מושגים שונים המופיעים בחוברת ועוד.

שלב ב: חידון כיתתי

לאחר כתיבת החידות, בכל פעם קבוצה אחרת מקריאה את החידות אותן כתבה ושאר הכיתה מנסה לגלות את התשובה הנכונה. אפשר ממש להקריא את החידות כחידון כיתתי או כתחרות בין קבוצות בכיתה.

♥ **דגש למורה:** את החידות כתבי על הלוח ולאחר מכן העתיקי ושמרי אותן כדי ליצור מאגר חידות כיתתי מכל המקטעים שיאפשר לעשות הכנה בהמשך לקראת החידון המועצתי.

סיפורי עלייה ממרוקו (מתוך אתר הקשר הרב דורי)

סבתא יהודית מספרת לנכד ירין על ילדותה

לארץ ישראל עליתי ממרוקו בשנת 1948 יחד עם כל המשפחה: אמא-סוליקה, אבא-אהרון והאחים פרוספר ושלמה. שמי המקורי במרוקו היה יקוט. בהגעתי לארץ החליפו לי את השם ליהודית.

כשעליתי לארץ הייתי ילדה קטנה בת שבע שנים, בת הזקונים במשפחה. הגעתנו לארץ ישראל לאחר הכרזת קום המדינה.

היהודים במרוקו חיו בקהילה מגובשת מאוד, כולם ידעו על כולם. ובו בזמן כולם חלמו על ירושלים הקדושה. המשפחה החליטה לעלות לארץ ישראל לאחר שהם הרגישו במרוקו שכבר לא בטוח שם, הערבים הציקו והתנכרו ליהודים וכבר לא היה בטוח לחיות שם בשלווה.

שלב ההליך לעלייה החל כאשר הסוכנות היהודית במקום אירגנה להם את כל סידורי העלייה. נפרדנו מהמשפחה הקרובה, החברים והשכנים בעיר מקנס וארזנו מספר חפצים יקרי ערך וכך יצאו למסע.

עלינו לארץ באוניית מעפילים בשם "העצמאות". המסע לארץ ארך כשלושה חודשים, נאלצנו לעשות הפסקה בצרפת. ההפלגה הייתה מאוד קשה ומייגעת. הייתה צפיפות גדולה של אנשים על האונייה ורבים מהם חלו בדרך. אני זוכרת כילדה באנייה היו לי בחילות וחום גופי עלה. ירדתי במשקל ואמא דאגה לי וחששה לשלומי. כשירדנו מבטן האונייה מיד חיכו לאחי הגדול אנשי הצבא וגייסו אותו כלוחם. הפרידה ממנו הייתה מיידית. לאחר מספר שעות מרדת האנייה העבירו את כל העולים למעברה זמנית בפרדס חנה. המעברה הייתה כולה בנויה מאוהלים. נאלצנו לישון על מזרונים וכך נשארנו במחנה זה כשבועיים ימים עד שהעבירו אותנו למעברה טובה יותר. למרות התנאים הקשים אני זוכרת בית חם עם ריחות של אוכל מנעימים. כולנו היינו מתכנסים ומצטופפים סביב תנור הנפט והפתיליה ומספרים חוויות, בדיחות וסיר המרק החם או התה מתבשלים באויר. בקיץ היינו רובצים הרבה בחוץ עקב החום בבית, מאחר ולא היו אז מזגנים, לקראת ערב היינו נכנסים לבית.

ההורים מצאו תעסוקה למחייתם, אבא כסנדלר ואמא עבדה בסוכנות היהודית. אני למדתי בבית ספר יסודי בירושלים ובתיכון ואחר כך יצאתי לעבוד ולעזור לפרנסת המשפחה.

(קישור לסיפור המלא באתר הקשר הרב דורי: https://did.li/QTeZH)

סבא דוד מספר לנכדתו טליה על הגעתו עם עליית הנוער

נולדתי במרוקו בעיר קזבלנקה, בשנת 1940. לאבא אברהם ז"ל ואמא מסעודה ז"ל. היינו שלושה אחים, אחי מימון ז"ל, אני, ואחותי פאני. גרנו בשכונה יהודית שנקראת: "המלח". בילדותי, למדתי בחדר אצל הרבי מגיל שלוש עד שש, יחד עם ילדי השכונה היהודים. בגיל שש עברתי ללמוד בבית ספר יהודי בשם: "אם הבנים", למדנו ודיברנו אך ורק בעברית ובמסגרת בית הספר היה אסור לדבר בשפה אחרת כמו ערבית או צרפתית וזה גרם לנו ללמוד את השפה העברית טרם עלייתי ארצה. במסגרת בית הספר הגיעו אלינו שליחים מארץ ישראל שתיארו לנו את המצב בארץ שלא מזמן קיבלה את העצמאות ושזקוקה לידיים עובדות וכמובן לחיילים. השיחות עם השליחים הרביצו בנו ציונות ואהבת הארץ, ואנחנו כילדים צעירים בלענו את סיפוריהם והחדירו בנו רצון עז לעלות לארץ ולתת שכם בבניית המולדת. בגיל 11, הציעו לנו להירשם לשם עלייה לארץ במסגרת "עליית הנוער" עליית הנוער זה ארגון יהודי שמטרתו להעלות לארץ ילדים ובני נוער מארצות שונות בעולם. כמובן שנרשמתי והיה עליי להחתים את ההורים על הסכמתם לשלוח אותי לארץ. ההורים כמובן סרבו בטענה שאני עדיין ילד קטן ולא אוכל להסתדר לבד בארץ. הפעלתי לחץ אדיר עד שלבסוף בלית ברירה ההורים חתמו. נקבע תאריך עלייה ובשעה חמש לפנות בוקר אמי לוותה אותי למקום המפגש שנקבע בעוד מועד שם חיכו לנו נציגים מהארץ, העלו אותנו לאוטובוסים יחד עם חמישים ילדים בני גילי והסיעו אותנו למחנה מעבר מרוחק מהעיר. ברצוני לציין, שבאותה תקופה, שנת 1952, השלטונות במרוקו לא אפשרו עלייה חוקית, לכן כל התהליך היה בהסתר ובהסוואה. במחנה המעבר שהייתי ארבע חודשים שבהם מיינו אותנו לקבוצות ובאחד הימים נלקחנו בחשכה לנמל שבקזבלנקה, העלו אותנו לאוניה כעבור שלושה ימים הגענו לנמר מרסיי בצרפת. באחד הבקרים, הודיעו לנו שמפליגים למדינת ישראל. נלקחנו לנמל "מרסיי" שבצרפת. עלינו לאנייה בשם "ירושלים" הפלגנו במשך שבעה ימים עד שראינו מרחוק את העיר חיפה, השמחה הייתה רבה התרגשות גדולה הייתה לנו.

(קישור לסיפור המלא באתר הקשר הרב דורי: https://did.li/zIMlC)

סיפור העלייה של סבתא ורד

סבתי מספרת שבילדותה החיים במרוקו היו חיים מאוד נוחים. ערבים ויהודים כיבדו אחד את השני. בשנת 1955, כשסבתא שלי הייתה בת חמש, חזר מהגלות מלך מוחמד החמישי (סולטאן מרוקו תחת הכיבוש הצרפתי בשנים 1927-1953, ומלך מרוקו בשנים 1955-1961, נחשב לאבי האומה המרוקאית ומשחררה מהמשטר הצרפתי). הוא קיבל עצמאות על מרוקו מצרפת וזה היה לרעת היהודים, זה שינה את החיים במרוקו. החיים השתנו בכך שלשלטון המרוקאי היה רצון לשליטה על היהודים. למשל: עסק יהודי – בעליו היה חייב לחלוק אותו חצי חצי עם ערבים. החיים של היהודים התחילו להיות קשים יותר ובנוסף הממשל המרוקאי לא אפשר ליהודים לעלות לארץ ישראל, או לצאת ממרוקו. האפשרויות היחידות שהיו ליהודים שרצו לצאת ממרוקו הם בריחה בתכסיסים שונים או כתיירים. המשפחה של סבתי התחלקה לשתי קבוצות. מכיוון שהמשפחה הייתה משפחה גדולה והיה יותר קל להבריח אותם בשני חלקים ולא כמשפחה אחת. הקבוצה הראשונה היו האחים והאחיות של סבתי. הם עלו דרך ספרד כתיירים שיצאו לחופשה של החופש הגדול וחיכו כשלושה שבועות לקבוצה השנייה במחנה היהודי בג'יברלטר. הקבוצה השנייה היו ההורים והאחים הקטנים, שעברו בצורה שונה. הם הוברחו, יצאו בלילה אפילו בלי להיפרד ובלי לארוז את החפצים. הם עלו למונית שלקחה אותם לכפר דייגים, ועלו על סירת דייגים קטנה ורעועה. על הסירה היו הם ושני דייגים בלבד. הסירה לקחה אותם לחצות את הגבול בין מרוקו לספרד. סימון הגבול היה חבל עם חביות שאם משהו או מישהו נוגע בו, זה נתן סימן למשטר הגבולות של מרוקו ואז היו שולחים את משטרת הגבולות. לכן ,כדי לעבור את הגבול היו צריכים לגרום לסירה לשקוע מעט על מנת שלא תיגע בחבל ולהתכופף. סבתא שלי מספרת שזהו רגע שהיא זוכרת במיוחד כאילו זה קרה אתמול. היא מאוד פחדה שהסירה תיטבע כי נכנסו מים לתוכה, ואבא שלה תפס אותה בין הרגלים שלו וסגר לה את הפה שלא תצעק, כדי שלא ישמעו אותה. המעבר כולו לקח חצי שעה אבל לה זה הרגיש כמו נצח.

(קישור לסיפור המלא באתר הקשר הרב דורי: https://did.li/FrBTY)

העלייה ממרוקו של סבתא ויויאן

סבתא ויויאן נולדה במרוקו ב – 1951 ,בעיר קזבלנקה, המכונה: "דְּאַר בֶּדֶּה".
סבתא נולדה כבת ראשונה לאחר שני בנים. לסבתא יש שבעה אחים ואחיות וכולם נולדו במרוקו. סבא רבא שמעון עבד בחנות בגדים, וסבתא רבא פאני הייתה עקרת בית. סבתא ויויאן למדה בבית ספר יהודי בשם "בית רבקה" עד גיל אחת עשרה, הגיל בו החליטו הוריה לעלות לארץ ישראל. ההחלטה לעלות לישראל הגיעה לאחר שאחיה הבכור של סבתא דוד, נתפס יום אחד בידי מוסלמים שהיכו אותו. באותו היום החליט סבא רבא שמעון, לעזוב הכל ולעלות לארץ ישראל – מדינת היהודים. ויויאן ומשפחתה הפליגו מקזבלנקה באוניה לאיטליה. הם שהו באיטליה חודשיים, ואז בסיוע הסוכנות היהודית הוטסו לארץ ישראל. כשמשפחתה של סבתא הגיעה לארץ, שלחו אותם למעברת צור שלום, בקרית ביאליק. בשנות ה-60 של המאה ה-20 התיישבו עולים רבים ממרוקו בצור שלום, ששכנו תחילה במעברה ולאחר מכן עברו לשיכון קבע בשכונה. בשנות ה-70 יושבו בשכונה עולים מגאורגיה ומרוסיה. בשנות ה-80 של המאה ה-20 התיישבו בשכונה עולים חדשים מהקווקז, ובהמשך גם עולים מאתיופיה.
לסבא רבא שמעון היה קשה בתחילה למצוא מקור פרנסה ולפרנס את משפחתם, שמנתה עשר נפשות. אחותו של סבא רבא שמעון שכבר התגוררה בישראל, הציעה לו לפתוח חנות מכולת. ואז סבא רבא חילק את הצריף בו התגוררו לשניים, חצי למגורים וחצי לחנות מכולת. כל תושבי המעברה, שרובם היו עולים ממרוקו, משפחות מרובות ילדים, קנו אצל סבא רבא שמעון במכולת, ומאז הייתה לסבא רבא שמעון פרנסה טובה.

(קישור לסיפור המלא באתר הקשר הרב דורי: https://did.li/WC4w5)

ישרש

ישרש הוא מושב בשפלה מדרום לרמלה בתחום המועצה האזורית גזר. המושב משתייך לתנועת בני המושבים. שטח המושב: מתפרס על כ- 5,000 דונם. מקור השם בפסוק "הבאים ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל" (ישעיהו, כ"ז, ו'). סמל המושב הינו עץ בעל שורשים.

המושב נוסד בשנת 1951 על ידי עולים יוצאי מרוקו. בעבר היה המושב חקלאי ורוב תושבי המושב התפרנסו מחקלאות, אולם במהלך השנים הפכו רוב התושבים לבעלי מקצועות חופשיים בעצמאיים ושכירים. במושב ישרש מתקני ומבני ציבור- גני ילדים, בית כנסת, מקווה, בית עם, צרכניה, מגרשי ספורט, מתקני ספורט גן שעשועים ובריכת שחיה. במושב פועלת תנועת נוער בני המושבים. כיום מונה המושב כ-250 משפחות, בהם זוגות צעירים רבים הגנים מלאים בילדים וגן השעשועים שוקק חיים. כביש 6 והמחלפים הסמוכים קיצרו משמעותית את זמני הנסיעה, והתושבים יכולים לבחור את מקום העבודה שלהם ללא צורך בנסיעות ארוכות. מיום היווסדו עבר המושב כברת דרך ארוכה והיום הוא ישוב נאה ופורח ובו חיים בהרמוניה ארבעה דורות – מדור המייסדים ועד דור הנינים שלהם.

קיבוץ נצר סירני

קיבוץ נצר סירני ליד באר-יעקב. מוקף בערים: נס-ציונה, רחובות, רמלה וראשון-לציון. משתייך לקיבוצי התנועה הקיבוצית המאוחדת. נוסד בשנת 1948 על-ידי עולים, שורדי השואה, שהשתייכו לתנועת נוח"ם ("נוער חלוצי מאוחד"). עוד בגרמניה נקבצו לגרעין שנקרא "קיבוץ בוכנוואלד" ועבר הכשרה לקראת העלייה לישראל. כך נקרא גם הקיבוץ בעלייתו על הקרקע. בשנת 1950 הוסב שמו ל"נצר" (נצר - ענף חדש שיוצא מגזע כרות). בשנת 1952 הצטרפו לקיבוץ נצר כחמישים משפחות מקיבוץ גבעת-ברנר, החברים מגבעת-ברנר ביקשו להנציח את שמו של חברם אנצו סרני, ומאז נקרא הקיבוץ "נצר-סרני.״ תחילה הקיבוץ קנה את החווה החקלאית "חוות שפון" שנוסדה על ידי הגרמנים, והתיישב בבתים אלו כאקט סימבולי של ההתיישבות היהודית בארץ. שטח הקיבוץ היה 5,600 דונם, ורובו נועד לחקלאות: גידולי שדה, פרדס, מטעים, כרם, רפת, לול, משתלה ולתעשייה: "מפעלי-מתכת", "רהיטי נצר-סרני" ועוד מפעלים קטנים.
כיום קיבוץ נצר-סרני מונה כ-405 חברי קיבוץ וכ-150 ילדים ונוער, הקיבוץ מאופיין בחיי הקהילה התוססים, המשלבים את שרשרת הדורות המיוחדת הקיימת בקיבוץ.
האנדרטה במרכז הקיבוץ מסמלת את היציאה משואה לתקומה ואת הנס הגדול של מדינתנו.
למן עלייתם על הקרקע ועד היום שומרים חברי נצר-סרני על ענפי הקהילה השונים ומסורת מפותחת של מוזיקה, ספורט ותרבות עשירה, הן בחגים והן בימי חול. קיבוץ נצר סרני מקפיד לתרום רבות לקהילה בערים השכנות.